

(6) [תענית 3] ט [עין חוס' לקמן כה. ד"ה ההוא וחוס' פוטא לב ד"ה וד' ג] לקמן יא. (7) כלס פ"א מ"ה נגעים פ"ד מ"ג ט חרות כהניס פרשת אמור ימות עד: ו עין גירסת הגאונים בספר המאור.

א (א) מאימתי קורין את שמע בערבין וכו'.
 תנא היכא קאי דקתני מאימתי.
 ותו, מאי שנא דתני דערבית ברישא, לתני דשחרית ברישא. תנא אקרא קאי, דכתיב 'בשכבך ובקומך', והכי קתני, זמן קריאת שמע דשכיבה אימת, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. ואי בעית אימא, לילך מבריתו של עולם, דכתיב 'ויהי ערב ויהי בקר יום אחר'. אי הכי סיפא דקתני בשחר מברך שמים לפניו ואחת לאחריה, ובערב מברך שמים לפניו ושמים לאחריה. לתני דערבית ברישא. תנא פתח בערבית והדר תני בשחרית, עד דקאי בשחרית פריש מילי דשחרית, והדר פריש מילי דערבית.

אמר מר משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן.
 מכדי כהנים אימת קא אכלי תרומה, משעת צאת הכוכבים, לתני משעת צאת

הכוכבים. מלתא אגב אורחיה קמשמע לן, כהנים אימת קא אכלי בתרומה, משעת צאת הכוכבים, והא קמשמע לן דכפרה לא מעכבא, כדתניא (תורת כהנים פרשת אמור) 'ובא השמש וטהר', ביאת שמשו מעכבתו מלאכול בתרומה, ואין כפרתו מעכבתו מלאכול בתרומה. וממאי דהאי 'ובא השמש' ביאת השמש, והאי 'וטהר' טהר יומא, ודף ב ע"ב) דילמא ביאת אורו הוא, ומאי 'וטהר' טהר גברא. אמר רבה בר רב שילא, אם כן לימא קרא 'ויהי טהר', מאי 'וטהר', טהר יומא, כדאמר אינשי, איערב שמשא ואדפי יומא. במערבא הא דרבה בר רב שילא לא שמיע להו, ובעו לה מיבעיא, האי 'ובא השמש' ביאת שמשו הוא, ומאי 'וטהר' טהר יומא, או דילמא ביאת אורו הוא, ומאי 'וטהר' טהר גברא. והדר פשטו לה מבריתא. מדקתני בברייתא (תוספתא פ"א הל"א) סימן לדבר צאת הכוכבים. שמע מינה ביאת שמשו הוא, ומאי 'וטהר' טהר יומא.

אמר מר משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן. ורמינהו מאימתי קורין את שמע בערבין, משעה שהעני נגס לאכול פתו במלח, עד שעה שעומד ליפטר מתוך סעודתו. סיפא ודאי פליגא אמתניתין, רישא מי לימא פליגא אמתניתין. לא, עני וכהן חד שיעורא הוא. ועני וכהן חד שיעורא הוא, ורמינהו (תוספתא פ"א הל' א) מאימתי מתחילין לקרות קריאת שמע בערבית, משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בערבי שבתות, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, משעה שהכהנים זכאין לאכול בתרומתן, סימן לדבר צאת הכוכבים. ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, שנאמר (נחמיה ד טו) 'ואנחנו עושים במלאכה וחצנים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים'. ואומר (שם פסוק טז) 'ויהיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה'. מאי 'ואומר'. וכי תימא מכי ערבא שמשא ליליא הוא ואינהו דמחשבי ומקדמי, תא שמע והיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה. קא סלקא דעתך דעני ובני אדם חד שיעורא הוא, ואי אמרת עני וכהן חד שיעורא הוא, חכמים היינו רבי מאיר. אלא שמע מינה עני שיעורא לחוד, וכהן שיעורא לחוד. לא, עני וכהן חד שיעורא הוא,

א [א] מאימתי קורין את שמע בערבין וכו'. אן תנינן, 'משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן'. תני רבי חייא (תוספתא פ"א הלכה א) משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת. ותני עלה, קרובים דבריהן להיות שוין. אתא חמי, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן - ימא הוא, ועם כוכבא הוא. 'משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת' - שעה ותיתי, ליליא הוא. ואתא אמר 'קרובים דבריהן להיות שוין'. אמר רבי יוסי, תיפתר באילין כופרניא דקיקיאי, דאורחיהון מסתלקא עד דהוא ימא, דצדי לון מקמי חיותא.

מאימתי

קורין את שמע בערבין. משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן

תוספתא

[פרק א הלכה א] מאימתי קורין את שמע בערבין. משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבתות, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים, משעה שהכהנים זכאין לאכול תרומתן, סימן לדבר צאת הכוכבים. אף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, 'וחצנים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים' (נחמיה ד טו).

א [א] מאימתי קורין את שמע בערבין וכו'. אן תנינן, 'משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן'. תני רבי חייא (תוספתא פ"א הלכה א) משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת. ותני עלה, קרובים דבריהן להיות שוין. אתא חמי, משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן - ימא הוא, ועם כוכבא הוא. 'משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת' - שעה ותיתי, ליליא הוא. ואתא אמר 'קרובים דבריהן להיות שוין'. אמר רבי יוסי, תיפתר באילין כופרניא דקיקיאי, דאורחיהון מסתלקא עד דהוא ימא, דצדי לון מקמי חיותא.

תני הקורא קדם לכן לא יצא ידי חובתו. אם כן למה קורין אותה בבית הכנסת. אמר רבי יוסי, אין קורין אותה בבית הכנסת בשביל לצאת ידי חובתו, אלא כדי לעמד בתפלה מתוך דבר של תורה. רבי זעירא בשם רב ירמיה, ספק ברוך על מזונו ספק לא ברוך, צריך לברך, דכתיב (דברים ח י) 'ואכלת ושבעת וברכת'. ספק התפלל ספק לא התפלל, אל תתפלל, ודלא כרבי יוחנן, דרבי יוחנן אמר, הלואי מתפללים כל היום, למה, שאין תפלה מפסדת. ספק קרא ספק לא קרא, נשמענה מן הדא, הקורא קדם לכן לא יצא ידי חובתו. וקדם לכן לאו ספק הוא, ואתא אמר צריך לקרות. הדא אמרה, ספק קרא ספק לא קרא, צריך לקרות.

סימן לדבר, משיצאו הכוכבים. ואף על פי שאין ראיה לדבר, זכר לדבר, 'ואנחנו עושים במלאכה וחצנים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבים' (נחמיה ד טו). וכתוב (שם פסוק טז) 'ויהיו לנו הלילה משמר והיום מלאכה'. (תוספתא פ"א הלכה א). כמה כוכבים יצאו ויהא לילה. רבי פינחס בשם רבי אבא בר פפא, כוכב אחד ודאי יום, שנים ספק, שלושה ודאי לילה. שנים ספק, והכתיב (שם) 'עד צאת הכוכבים'. אלא מעוט כוכבים שנים, קדמא לא מתחשב. בערב שבת - ראה כוכב אחד ועשה מלאכה פטור, שנים מביא אשם תלוי, שלושה מביא חטאת. במוצאי שבת - ראה כוכב אחד ועשה מלאכה מביא חטאת, שנים מביא אשם תלוי, שלושה פטור.

רבי יוסה ברי בון בעי, את אמר שנים ספק, ראה שני כוכבים בערב שבת והתרו בו ועשה מלאכה, ראה שני כוכבים במוצאי שבת והתרו בו ועשה מלאכה, מה נפשך, אם הראשונים יום הן, אף האחרונים יום הן, ויהא חוב על האחרונים. אם האחרונים לילה, אף הראשונים לילה, ויהא חוב על הראשונים. ראה שני כוכבים בערב שבת, וקצר כחצי גרוגרת, בשחרית וקצר כחצי גרוגרת, ראה שני כוכבים במוצאי שבת וקצר כחצי גרוגרת, מה נפשך, אם הראשונים יום הן, אף האחרונים יום הן, ויצטרף שלשחרית עם שלמוצאי שבת, ויהא חוב על האחרונים. אם האחרונים לילה, אף הראשונים לילה, ויצטרף שלשחרית עם שללילי שבת, ויהא חוב על הראשונים.

א א מ"י פ"א מהל' ק"ש הל' ט סמג עשין יח טו"ע לו"ס סי' ללה סעיף א:
ב ב מ"י פ"א מהל' ק"ש הל' ה סמג עשין יט טור לו"ס סי' נח טו"ע סי' ללו סעיף א:
ג ג מ"י פ"ז מחרמות הל' ב [סמג לאוין רנז]:
ד ד טו"ע לו"ס סי' א סעיף ב:
ה ה טור לו"ס סי' נח ו מ"י פ"ה מהל' תפלה הל' ו ופי"ב מהל'

תורה אור

(א) וישננתם לבגדך ודברת בם בשבתך בבייתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך: (דברים ו י)
 (ב) וקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחר: (בראשית א ה)
 (ג) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא: (ויקרא כב ז)

רוחל ושמיית נפש הל' ו
(סמג עשין יט ועשין
עט) טוס"ע לו"ח סי' 5
סעיף ו

ועני ובני אדם לאו חד שעורא הוא. ועני וכהן חד
שעורא הוא, ורמינהו מאימתי מתחילין לקרות [קריית]
שמע בערבין, משעה שקדש היום בערבי שבתות, דברי
רבי אליעזר. רבי יהושע אומר, משעה שהכהנים
מטוהרים לאכול בתרומתן.

רבי מאיר אומר, משעה
שהכהנים טובלין לאכול
בתרומתן. אמר לו רבי
יהודה, והלא כהנים מבעוד
יום הם טובלין. רבי חנינא
אומר, משעה שעני נכנס
לאכול פתו במלח. רבי אחאי
ואמרי לה רבי אחא אומר,
משעה שרוב בני אדם נכנסין

להסב. ואי אפרת עני וכהן חד שעורא הוא, רבי חנינא
היינו רבי יהושע. אלא לאו שמע מינה שעורא דעני
לחד, ושעורא דכהן לחור. שמע מינה. הי מנייהו
מאוחר. ואמר רב נחמן בר יצחק, מסתברא דעני מאוחר,
דאי אפרת דעני מוקדם, רבי חנינא היינו רבי אליעזר.
אלא לאו שמע מינה דעני מאוחר. שמע מינה:

אמר מר אמר לו רבי יהודה, והלא כהנים מבעוד יום
הם טובלים. שפיר קאמר ליה רבי יהודה לרבי
מאיר. ורבי מאיר הכי קאמר ליה, מי סברת דאנא אבין
השמשות דידך קא אמינא, אנא אבין השמשות דרבי יוסי
קא אמינא, דאמר רבי יוסי, בין השמשות כהרף עין, זה
נכנס וזה יוצא ואי אפשר לעמוד עליו. {דף ג ע"א} קשיא
דרבי מאיר אדרבי מאיר. תרי תנאי אליבא דרבי מאיר.
קשיא דרבי אליעזר אדרבי אליעזר. תרי תנאי אליבא
דרבי אליעזר. ואיבעית אימא, רישא לאו רבי אליעזר
היא:

(ב)

הדא דתמר באלין דלית ארחהון מתחמיה ביממא, ברם
באלין דארחהון מתחמיה ביממא לא משערין
בהון. אמר רבי יוסה ברבי בון, ובלחוד דיתחמון תלתא
כוכבין בר מן הדא כוכבתא. רבי יעקב דרומיה בשם
רבי יהודא בן פזי, כוכב אחד
ודאי יום, שנים לילה. ולית
ליה ספק. אית ליה ספק בין
כוכב לכוכב.

תוספתא

רבי שמעון אומר, פעמים שאדם קורא אותה שתי
פעמים בלילה, אחת עד שלא עלה עמוד השחר,
ואחת משעלה עמוד השחר, ונמצא יוצא ידי
חובתו של יום ושל לילה.

תני כל זמן שפני מזרח
מאדימות - זהו יום.

הכסיפו - זהו בין השמשות.
השחירו, נעשה העליון שנה
לתחתון - זהו לילה. רבי
אומר, הלכנה בתקופתה,

התחיל גלגל חמה לשקע ותחתל גלגל לבנה לעלות - זהו
בין השמשות. אמר רבי חנינא, סוף גלגל חמה לשקע
ותחתל גלגל לבנה לעלות. ותני שמואל בן, אין הלכנה
זורחת בשעה שהחמה שוקעת, ולא שוקעת בשעה
שהחמה זורחת.

רבי שמואל בר חיא בר יהודה בשם רבי חנינא, התחיל
גלגל חמה לשקע, אדם עומד בראש הר הכרמל,
ויורד וטובל בים הגדול, ועולה ואוכל בתרומתו, חזקה
ביום טבל. הדא דתמר, בההוא דאזיל ליה בקופנדריא,
ברם בההוא דאזיל ליה באסרטא, לא בדה.

איזהו בין השמשות. אמר רבי תנחומא, לטפה של דם
שהיא נתונה על גבי חדה שלסיף, נחלקה הטפה
לכאן ולכאן, זהו בין השמשות. איזהו בין השמשות,
משמשקע החמה כדי שיהלך אדם חצי מיל, דברי רבי
נחמיה. רבי יוסה אומר, בין השמשות כהרף עין, ולא
יכלו לעמד עליו חכמים. רבי יוסה ורבי אחא הווין יתבין.
אמר רבי יוסה לרבי אחא, לא מסתברה סוף חצי מיל
דרבי נחמיה, כהרף עין דרבי יוסה. אמר ליה, אוף אנה סבר בן.
רבי חזקיה לא אמר בן, אלא כל הרף עין והרף עין
שבחצי מיל דרבי נחמיה, ספק הוא. אמר רבי מנא, קשייתיה קמי רבי חזקיה, כיי דתנינן תמן (ובים פ"א מ"ו) ראה אחת
ביום ואחת בין השמשות, אחת בין השמשות ואחת למחר, אם יודע שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר, ודאי
לשמאה ולקרבן. ואם ספק שמקצת הראיה מהיום ומקצתה למחר, ודאי לטמאה וספק לקרבן.

רבי חיא בר יוסף בעא קמי רבי יוחנן, מן תנא ראייה נחלקת לשנים, רבי יוסה. אמר ליה, קשטתה, על דעתך דאת
אמר 'כל הרף עין והרף עין שבחצי מיל דרבי נחמיה, ספק הוא'. למה אמר ליה 'קשטתה'. לכשיבא אליהו
ויאמר, זהו בין השמשות, מן פליג. רבי חנינא חבורן דרבנין בעי, כמה דאת אמר, בערבית נראו שלושה כוכבים,
אף על פי שהחמה נתונה באמצע הרקיע, לילה הוא, ומר אף בשחרית בן.

אמר רבי אבא, כתיב (בראשית יט כג) 'השמש יצא על הארץ, ולוט בא צערה'. וכתיב (ויקרא כב ו) 'ובא השמש וטהר',
מקיש יציאתו לביאתו, מה ביאתו משיתכסה מן הכריות, אף יציאתו לכשיתודע לבריות. אמר רבי בא, כתיב
(בראשית מד א) 'הבקר אור', התורה קראה לאור בקר. תני רבי ישמעאל, 'בבקר בבקר' (שמות טו כא), כדי לתן תחום לבקר
של בקר.

אמר רבי יוסה ברבי בון, אם אומר את לתן עביו שלרקיע ללילה, בין בערבית בין בשחרית, נמצאת אומר שאין
היום והלילה שוין, ותני, באחד בתקופת ניסן, ובאחד בתקופת תשרי, היום והלילה שוין. אמר רבי חונא,
נילפנה מדרך הארץ, שרי מלכא נפק, אף על גב דלא נפק, אמרין דנפק. שרי עליל, לא אמרין דעל עד שעתה דיעול.

זה שעומד ומתפלל צריך להשוות את רגליו. תרין אמורין, רבי לוי ורבי סימון. חד אמר, כמלאכים. וחד אמר,
ככהנים. מן דאמר ככהנים, (שמות כ כג) 'ולא תעלה במעלות על מזבחי', שהיו מהלכין עקב אצל גדל וגדל אצל
עקב. ומן דאמר כמלאכים, (יחזקאל א ו) 'ורגליהם רגל ישרה'. רבי חנינא בר אנדרי בשם רבי שמואל בר סוטר,
המלאכים אין להן קפיצין, ומה טעמא, (דניאל טו ז) 'קרבת על חד מן קאמא', קימא.

אמר רבי חונא, זה שרואה את הכהנים בבית הכנסת, בכרכה ראשונה צריך לומר, 'ברכו את ה' מלאכיו'. בשניה,
'ברכו את ה' כל צבאיו'. בשלישית, 'ברכו יי כל מעשיו'. במוסף, בכרכה הראשונה צריך לומר (תהלים קלד א)
'שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העמדים בבית ה' בלילות'. בשניה, (תהלים קלד ב) 'שאו ידכם קדש'.
בשלישית, (תהלים קלד ג) 'ברכו ה' מציון'. אם היו ארבע, חזור, תליתיתא כקדמיתא, ורביעיתא כתניתא.

אמר רבי חננא, מאילת השחר עד שיאור המזרח, אדם מהלך ארבעת מילין. משיאור המזרח עד שתנץ החמה, ארבעת
מיל. ומנין משיאור המזרח עד שתנץ החמה ארבעת מיל, דכתיב (בראשית יט טו) 'ויכמו השחר עלה ויאיצו
המלאכים בלוט', וכתיב (בראשית יט כג) 'השמש יצא על הארץ ולוט בא צערה'. ומן סודם לצער ארבעת מיל. יתיר הוון.

תלמוד ירושלמי

תלמוד ירושלמי

תמצית כור - תרקב שותה, תמצית כוש - מצרים שותה. נמצאת אומר, מצרים מהלך ארבעים יום, וכוש מהלך שבע שנים ועוד. ורבנן אמרין, כשני אבות הראשונים, כימי השמים על הארץ' (דברים יא כא).

וכשם שבין הארץ לרקיע מהלך חמש מאות שנה, כך בין רקיע לרקיע מהלך חמש מאות שנה, ועביו מהלך חמש מאות שנה. ומה חמית מימר, עביו שלרקיע מהלך חמש מאות שנה. אמר רבי בון, 'יהי רקיע בתוך המים' (בראשית א ו), 'יהי רקיע בתוך. רב אמר, לחים היו שמים ביום הראשון, ובשני קרשו. רב אמר, 'יהי רקיע', יחזק הרקיע, יקרוש הרקיע, יגלד הרקיע, ימתח הרקיע. אמר רבי יודה בן פזי, יעשה כמין מטלית הרקיע. הוה מה דאת אמר, 'וירקעו את פחי הדיב' (שמות לט ג).

תני בשם רבי יהושע, עביו שלרקיע כשתי אצבעים. מלחיה דרבי חנינא פליגא, דאמר רבי אחא בשם רבי חנינא, 'תרקיע עמו לשחקים חזקים כראי מוצק' (אויב לו יח), 'תרקיע' - מלמד שהן עשויין כטס. יכול שאנין בריאין, תלמוד לומר 'חזקים'. יכול שהן נתרפין, תלמוד לומר 'כראי מוצק', בכל שעה ושעה נראין מוצקים.

רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, רבי יוחנן אמר, בנהג שבועולם אדם מותח אהל, על ידי שהות כמעא מתרפה, ברם הכא (ישעיה מ כב) 'וימתחם כאהל לשבת', וכתוב 'חזקים'. רבי שמעון בן לקיש אמר, בנהג שבועולם אדם נוסף בולוס, על ידי שהות הוא מעלה חלודה. ברם הכא, 'כראי מוצק' - בכל שעה ושעה הן נראין כשעת יציקתן.

רבי עזריה אמר על הדא דרבי שמעון בן לקיש, (בראשית ב א) 'ויכלו השמים והארץ וכל צבאם, ויכל אלהים ביום השביעי', (שם פסוק ג) 'ויברך אלהים את יום השביעי'. מה כתיב בתריה, (שם פסוק ד) 'אלה תולדות השמים'. וכי מה ענין זה אצל זה. אלא יום נכנס ויום יוצא, שבת נכנס שבת יוצא, חדש נכנס חדש יוצא, שנה נכנסת שנה יוצאה. וכתוב (בראשית ב ד) 'אלה תולדות השמים והארץ בהבראם'. כבהבראם. כי 'ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים':

אמר רבי עזריה, המלאך היה מקדר לפניו הדרך. ומנין מאילת השחר עד שיאור המזרח ארבעת מיל, 'כמו' ו'כמו', מלה מדמית לחברתה.

אמר רבי יוסה בירבי בון, הדא אילתא דשחרא, מן דאמר כוכבתא היא, טעי. זמנין דהיא מקדמה וזמנין דהיא מאחורה. מיי כדון. כמין תרין דוקרנין דנהור דסלקין מן מדינתא ומנהרין.

דלמא רבי חייא רבה ורבי שמעון בן חלפתה הווין מהלכין בהדא בקעת ארבל בקריצתה, וראו אילת השחר שבקע אורה. אמר רבי חייא רבה לרבי שמעון בן חלפתה, בירבי, כך היא גאלתן של ישראל, בתחלה קמא קמא, כל מה שהיא הולכת, היא רבה והולכת. מה טעמא, 'כי אשב בחשך ה' אור לי' (מיכה ז ח). כך בתחלה 'ומרדכי יושב בשער המלך' (אסתר ב כא), ואחר כך 'ויקח המן את הלבוש ואת הסוס' (שם ו יא), ואחר כך 'וישב מרדכי אל שער המלך' (שם פסוק יב), ואחר כך 'ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות' (שם ח טו), ואחר כך 'ליהודים היתה אורה ושמחה' (שם פסוק טז).

ואתיה דרבי חנינא כרבי יודה, דתני בשם רבי יודה, עביו שלרקיע מהלך חמשים שנה, אדם בינוני מהלך ארבעים מיל ביום. עד שהחמה נוסרת ברקיע מהלך חמשים שנה, אדם מהלך ארבעת מיל. נמצאת אומר, שעביו שלרקיע אחד מעשרה ביום. וכשם שעביו שלרקיע מהלך חמשים שנה, כך עביו שלארץ ועביו שלתהום מהלך חמשים שנה. ומה טעם. 'הישב על חוג הארץ' (ישעיה מ כב), וכתוב (אויב כב יד) 'וחוג שמים יתהלך', וכתוב (משלי ח כז) 'בחקו חוג על פני תהום', חוג חוג לגזרה שוה.

תני עץ חיים מהלך חמש מאות שנה. אמר רבי יודה בירבי אלעאי, לא סוף דבר נופו, אלא אפלו כורתו, וכל פלוג מי בראשית מתפלגין מתחתיו. ומה טעם. 'והיה כעץ שתול על פלגי מים' (תהלים א ג).

תני עץ חיים אחד מששים לגן, הגן אחד מששים לעדן. ונהר יצא מעדן להשקות את הגן' (בראשית ב ו),

$\times]$

[א] וְדוֹד בְּפִלְגָא דְלִילִיא הוּה קאי, מאורתא הוּה קאי, דְּכִתִּיב (תהלים קיט קמו) 'קִדְמָתִי בְּנֶשֶׁף וְאֶשְׁעָה', וּמֵמָי דְהָא 'נֶשֶׁף' אֹרְתָא הוּא, דְּכִתִּיב (משלי ז ט) 'בְּנֶשֶׁף בְּעָרֵב יוֹם בְּאִישׁוֹן לִילָה וְאֶפִּילָה'. אָמַר (רב אֹשְׁעִיא אָמַר רַבִּי אֲחָא) 'רַבִּי הוֹשְׁעִיא, וְאָמַרִי לֵה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי הוֹשְׁעִיא', הֵכִי קָאָמַר (דוד), מַעֲוֹלָם לֹא עָבַר עָלֵי חֲצוֹת לִילָה בְּשִׁנָּה. רַבִּי זִירָא אָמַר, עַד חֲצוֹת לִילָה הֵיךְ מִתְנַמְנֵם כְּסוּס, מִכָּאן וְאֵילָף הֵיךְ מִתְנַבֵּר כְּאָרִי. רַב אֲשִׁי אָמַר, עַד חֲצוֹת לִילָה הֵיךְ עוֹסֵק בְּדִבְרֵי תוֹרָה, מִכָּאן וְאֵילָף בְּשִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת. וְ'נֶשֶׁף' אֹרְתָא הוּא, הָא 'נֶשֶׁף' צִפְרָא הוּא, דְּכִתִּיב (ש"מ"א ל יז) 'וַיִּכֶם דָּוִד מִהֶנֶשֶׁף וְעַד הָעֶרֶב לְמַחְרָתָם', מָאִי לֹא מִצִּפְרָא וְעַד לִילִיא, לֹא, מֵאֹרְתָא וְעַד אֹרְתָא. אִי הֵכִי לְכַתּוּב 'מִהֶנֶשֶׁף וְעַד הֶנֶשֶׁף', או 'מִהָעֶרֶב וְעַד הָעֶרֶב'. אֵלָּא אָמַר (רבא) [רב אֲשִׁי], תְּרִי נִשְׁפִי הוּו, נֶשֶׁף לִילִיא וְאֲתִי יִמָּא, נֶשֶׁף יִמָּא וְאֲתִי לִילִיא.

[ב] וְדוֹד מִי הוּה יָדַע פִּלְגָא דְלִילִיא אִימַת, הִשְׁתָּא מִשָּׁה רַבִּינוּ לֹא הוּה יָדַע, דְּכִתִּיב (שמות יא ד) 'כְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם', מָאִי 'כְּחֲצוֹת', אִילִימָא דְאָמַר לִיה קוֹדֶשָׁא בְּרִיךְ הוּא 'כְּחֲצוֹת', מִי אִיכָא סְפִיקָא קָמִי שְׂמִיָּא. אֵלָּא דְאָמַר לִיה (לְמַחֵר) 'כְּחֲצוֹת' (כִּי הִשְׁתָּא), וְאֲתָא אִיהוּ וְאָמַר 'כְּחֲצוֹת', אֵלָּמָא מִסְפִּיקָא לִיה, וְדוֹד הוּה יָדַע. דָּוִד סִימְנָא הוּה לִיה, דְּאָמַר רַב (אֲחָא) [חֲנַנְיָא] בַּר בִּינָא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲסִידָא, כְּנֹר הֵיךְ תְּלִי לְמַעַלָּה מִמַּטְתּוֹ שֶׁל דָּוִד, וְכִיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת לִילָה בָּא רִיחַ צְפוֹנִית וְנוֹשְׁבֶת בּוֹ וּמִנְגֵן מֵאֵלָיו, מִיָּד הֵיךְ עוֹמֵד וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה עַד שֶׁעָלָה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. כִּיּוֹן שֶׁעָלָה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר נִכְנָסוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אֲצִלוּ, אָמְרוּ לוֹ: אֲדוֹנֵינוּ הַמֶּלֶךְ, עֲמֹךְ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין פִּרְנֶסָה. אָמַר לָהֶם: לָכוּ וְהִתְפָּרְנְסוּ זֶה מִזֶּה. אָמְרוּ לוֹ: אֵין הַקּוֹמֵץ מִשְׁבִּיעַ אֶת הָאָרֶץ, וְאֵין הַבּוֹר מִתְמַלָּא מִחוֹלֵיתוֹ. אָמַר לָהֶם: לָכוּ וּפְשִׁטוּ יְדֵיכֶם בְּגָדוֹ. מִיָּד יוֹצֵצִים בְּאֲחִיתוּפֵל, וְנִמְלָכִין בְּסִנְהֶדְרִין, וְשׂוֹאֲלִין בְּאוּרִים וְתוּמִים. אָמַר רַב יוֹסֵף, מָאִי קָרָא, [דְּכִתִּיב] (ד"ה"א כז לד) 'וְאֶחָדִי אֲחִיתוּפֵל בְּנִיחוּ בֶן יְהוֹדָע וְאֶבְיָתָר וְשִׁיר צָבָא לְמֶלֶךְ יוֹאָב'. 'אֲחִיתוּפֵל' - זֶה יוֹצֵץ, וְכֵן הוּא אָמַר (ש"מ"ב טז כג) 'וְעֵצַת אֲחִיתוּפֵל אֲשֶׁר יֵעֵץ בְּיָמֵם הָהֵם כְּאֲשֶׁר יִשְׁאֵל (אִישׁ) בְּדִבְרֵי הָאֱלֹהִים'. (דף ד ע"א) 'בְּנִיחוּ בֶן יְהוֹדָע' - זֶה סִנְהֶדְרִין. 'וְאֶבְיָתָר' - אֵלּוּ אוּרִים וְתוּמִים, וְכֵן הוּא אָמַר (ש"מ"ב כ כג) 'וּבְנִיחוּ בֶן יְהוֹדָע עַל הַכֹּרֶת וְעַל הַפֶּלֶת'. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמֵם 'כֹּרֶתִי וּפֶלֶתִי', 'כֹּרֶתִי' - שְׁכוּרֵתִים דְּבִרְיָהֶם, 'פֶּלֶתִי' שְׁמוּפְלָאִים בְּדִבְרֵיָהֶם. וְאַחֵר כֶּךָ, 'שִׁיר צָבָא לְמֶלֶךְ יוֹאָב'. אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אֲדָא, וְאָמַרִי לֵה אָמַר רַב יִצְחָק בְּרִיה דְּרַב אִידִי, מָאִי קָרָא, (תהלים נז ט) 'עוֹרָה כְּבוֹדִי עוֹרָה הִנָּבֵל וְכֹנֹר אֶעֱרִיָה שְׁחֵר'. רַבִּי זִירָא אָמַר, מִשָּׁה לְעוֹלָם הוּה יָדַע, וְדוֹד נָמִי הוּה יָדַע. וְכִיּוֹן דְּדוֹד הוּה יָדַע, כְּנֹר לָמָּה לִיה. לְאַתְעוּרִי מִשְׁנֵתִיָּה. וְכִיּוֹן דְּמִשָּׁה הוּה יָדַע, לָמָּה לִיה לְמִימַר 'כְּחֲצוֹת'. מִשָּׁה קָסֵבֵר, שְׂמָא יִטְעוּ אֲצִטְגִּינִי פְרַעָה, וְיִאמְרוּ מִשָּׁה בְּדָאִי הוּא, דְּאָמַר מִר (דֶּרֶךְ אֶרֶץ זוּטָא פ"ג) לְמַד לְשׁוֹנָף לֹאמַר אִינִי יוֹדַע, שְׂמָא תִּתְבַּדָּה וְתִאָחַז. רַב אֲשִׁי אָמַר, בְּפִלְגָא אֹרְתָא דְתִלְסַר נִגְהִי אֲרַבְסַר הוּה קָאִי, וְהֵכִי קָאָמַר מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְמַחֵר כְּחֲצוֹת הַלַּיְלָה כִּי הָאִידִנָּא, אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:

[ג] לְדוֹד שְׁמֵרָה נִפְשִׁי כִּי חֲסִיד אֲנִי (תהלים פו א-ב). לֹאִי וְרַבִּי יִצְחָק, חֵד אָמַר, כֶּךָ אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חֲסִיד אֲנִי, שְׁכָל מַלְכִי מְזֻרַח וּמַעֲרָב לְשָׁנִים עַד שְׁלֹשׁ שָׁעוֹת, וְאֲנִי 'חֲצוֹת לִילָה אֶקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ' (תהלים קיט סב). וְאֵידִךְ, כֶּךָ אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חֲסִיד אֲנִי, שְׁכָל מַלְכִי מְזֻרַח וּמַעֲרָב יוֹשְׁבִים אֲגוּדוֹת אֲגוּדוֹת בְּכִבּוּדָם, וְאֲנִי יָדִי מְלוּכָלוֹת בְּדָם וּבִשְׁפִיר וּבִשְׁלִיא, כִּדִּי לְטֶהֱרָ אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ. וְלֹא עוֹד, אֵלָּא כָּל מָה שְׁאֲנִי עוֹשֶׂה, אֲנִי נִמְלָךְ בְּמִפִּיבֶשֶׁת רַבִּי, וְאָמַר לוֹ: מִפִּיבֶשֶׁת רַבִּי, יָפָה דְּנִתִּי, יָפָה חֲיִיבִתִּי, יָפָה זִכִּיתִי, יָפָה טִהֲרִיתִי, יָפָה טְמֵאתִי, וְלֹא בּוֹשֶׁתִי. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ [נ"א: רַב שִׁישְׁא] בְּרִיה דְּרַב אִידִי, מָאִי קָרָא, (תהלים קיט מו) 'וְאֶדְבַּרָה בְּעוֹדוֹתֶיךָ נִגְדִי מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ'. תְּנָא, לֹא מִפִּיבֶשֶׁת שְׁמוֹ, אֵלָּא אִישׁ בִּשְׁתִּי שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ מִפִּיבֶשֶׁת, שֶׁהִי מְבִישׁ פָּנֵי דָוִד בְּהִלְכָּהּ. לְפִיכָךְ זָכָה דָּוִד, וְיִצָּא מִמֶּנּוּ כְּלָאֵב, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא כְּלָאֵב שְׁמוֹ, אֵלָּא דְּנִיָּאֵל שְׁמוֹ, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ כְּלָאֵב, שֶׁהִי מְכִלִּים פָּנֵי מִפִּיבֶשֶׁת בְּהִלְכָּהּ. וְעָלִיו אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻכְמָתוֹ (משלי כג טו) 'בְּנִי, אִם חָכֵם לָכֶךָ, יִשְׁמַח לְבִי גַם אֲנִי'. וְאָמַר (שם כז יא) 'חָכֵם בְּנִי, וְשִׁמַּח לְבִי, וְאִשְׁכִּיחַ חוֹרְפִי דְּכָר'.

[ד] וְדוֹד מִי קָרִי לְנִפְשִׁיָּה 'חֲסִיד', וְהִכְתִּיב (תהלים כז יג) 'לֹאִלָּא הָאֲמַנְתִּי לְרִאוּת בְּטוֹב ה' בְּאֶרֶץ חַיִּים', וְתָנָא מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי יוֹסִי, לָמָּה נִקְרָא עַל 'לֹאִלָּא', אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, מוֹבִטָּח אֲנִי בְּךָ שְׂאֵתָה מִשְׁלֵם שְׁכָר טוֹב לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבוֹא, אָכֵל אִינִי יוֹדַע אִם יֵשׁ לִי חֶלֶק בְּיִנְיָהֶם, אִם לֹא. שְׂמָא יְגִרוּם הַחֲטָא, כְּדִרְבִּי יִעֲקֹב בַּר אִידִי, דְּרַבִּי יִעֲקֹב בַּר אִידִי רָמִי, כְּתִיב (בראשית כח טו) 'וְהִנֵּה אֲנִכִּי עֹמֵךְ וְשִׁמְרִיתֶיךָ כָּל אֲשֶׁר תִּלְךְ', וְכְתִיב (שם לב ח) 'וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד'. אָמַר, שְׂמָא יְגִרוּם הַחֲטָא. כְּדִתְנִיָּא, 'עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה' עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנְיָתִי' (שמות טו טז), 'עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה' - זֶה בִּיאָה רִאשׁוֹנָה, 'עַד יַעֲבֹר עִם זֶה קִנְיָתִי' - זֶה בִּיאָה שְׁנִיָּיָה. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים, רִאשׁוֹנִים הָיוּ יִשְׂרָאֵל לִיעֲשׂוֹת לָהֶם נֶס בִּימֵי עֶזְרָא, כְּדֶרֶךְ שֶׁנֶּעֱשָׂה לָהֶם בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן, אֵלָּא שְׁגֵרָם הַחֲטָא:

(ג) וְחֻכָּמִים אומרים עד חצות. חכמים כמאן סבירא להו, אי כרבי אליעזר סבירא להו, לימרו [הלכה] כרבי אליעזר, [דף ד ע"ב] ואי כרבן גמליאל סבירא להו, לימרו [הלכה] כרבן גמליאל. לעולם כרבן גמליאל סבירא להו, והא דקא אמרי עד חצות, כדי להרחיק את האדם מן העבירה, כדתניא (אבות דרבי נתן פ"ב מ"ח) חכמים עשו שייג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר, אלף לביתי ואוכל

קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל, וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה. אבל אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל, ואוכל פתו ומברך. וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה. מאי שנא בכל דוכתא דלא קתני חייב מיתה, ומאי שנא הכא דקתני חייב מיתה. איבעית אימא משום דאיכא אונס שינה, ואיבעית אימא לאפוקי ממאן דאמר תפלת ערבית רשות, קא משמע לן דחובה.

אמר מר קורא קריאת שמע ומתפלל. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן, איזהו בן העולם הבא, זה הסומך גאולה [של ערבית] לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר, תפלות באמצע תקנום. במאי קא מפליג, אי בעית אימא קרא אי בעית אימא סבא, אי בעית אימא סבא דרבי יוחנן סבא גאולה מאורתא נמי הוי אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא, ורבי יהושע בן לוי סבא כיון דלא הויא אלא מצפרא לא הויא גאולה מעלייתא. ואיבעית אימא קרא, ושניהם מקרא אחד דרשו, דכתיב בשכבך ובקומך, רבי יוחנן סבא מקיש שכיבה לקימה, מה קימה קריאת שמע ואחר כך תפלה אף שכיבה נמי קריאת שמע ואחר כך תפלה. רבי יהושע בן לוי סבא מקיש שכיבה לקימה, מה קימה קריאת שמע סמוך למטתו אף שכיבה נמי קריאת שמע סמוך למטתו.

מתלב מר בריה דרבינא בערב מברך שמים לפניו ושמים לאחריה. ואי אמרת בעי לסמוך, הא לא קא סמך גאולה לתפלה, דהא בעי למימר השכיבנו. אמרי, כיון דתקינו רבנן השכיבנו כגאולה אריכתא דמאי, דאי לא תימא הכי, שחרית היכי מצי סמך, והא אמר רבי יוחנן, בתחלה אומר ה' שפתי תפתח, ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי. אלא התם כיון דתקינו רבנן למימר ה' שפתי תפתח, כתפלה אריכתא דמאי, הכא נמי כיון דתקינו רבנן למימר השכיבנו, כגאולה אריכתא דמאי:

אמר רבי אלעזר בר אבינא, כל האומר תהלה לודד בכל

יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מאי טעמא, אילימא משום דאיתא באל"ף ב"ית, נימא אשרי תמימי דרך דאיתא בתמניא אפיין. אלא משום דאית ביה פותח את ידך, נימא הלל הגדול דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר. אלא משום דאית ביה תרתי. **אמר רבי יוחנן,** מפני מה לא נאמרה נוי"ן באשרי, מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, דכתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. במערכא מתרצי לה הכי, נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל. **אמר רב נחמן בר יצחק,** אפילו הכי חזר דוד וסמך ברוח הקדש, שנאמר סומך ה' לכל הנופלים:

אמר רבי אלעזר בר אבינא, גדול מה שנאמר במיכאל, יותר ממה שנאמר בגבריאל, דאילו במיכאל כתיב ויעף אלי אחר מן השרפים, ואילו גבי גבריאל כתיב והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף וגו'. מאי משמע דהאי אחר מיכאל הוא. **אמר רבי יוחנן,** אתיא אחר אחר, כתיב הכא ויעף אלי אחר מן השרפים, וכתיב התם והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרי. תנא, מיכאל באחת, גבריאל בשנים, אליהו בארבע, ומלאך המות בשמנה, ובשעת המגפה באחת:

[ג] פיסקא. וְחֻכָּמִים אומרים, עד חצות. רבי יסא בשם רבי יוחנן, הלכה כחכמים. רבי יסא מפקד לחבריא, אן בעיתון מתעסקא באורייתא, אתון קריי שמע קודם חצות ומתעסקין. מלתיא אמרה שהלכה כחכמים, מלתיא אמרה שאומר דברים אחר אמת ויציב.

(ג) [ג] יוחכמים אומרים, עד חצות.

תני הקורא את שמע בבית הכנסת בשחר, יצא ידי חובתו. בערב, לא יצא ידי חובתו. מה בין הקורא

בשחרית ומה בין הקורא בערבית. רבי חונא בשם רב יוסף, מה טעם אמרו, אדם צריך לקרות שמע בביתו בערב, בשביל להכריח את המזיקין. מלתיא אמרה, שאין אומר דברים אחר אמת ויציב.

מלתיא דרבי שמואל בר נחמני אמרה כן. רבי שמואל בר נחמני, כד הוה נחית לעבודה, הוה מקבל גבי רבי יעקב גרוסה, והוה רבי זעירא מטמר ביני קפאי, משמענה הין הוה קרי שמע. והוה קרי וחוור וקרי, עד דהוה שקע מניה גו שנתיה. ומה טעמיה. רבי אחא ורבי תחליפא חמוי בשם רבי שמואל בר נחמן, (תהלים ד ה) רגזו ואל תחטאו, אמרו בלבבכם על משכבכם, ודמו סלה.

מלתיא דרבי יהושע בן לוי פליגא. דרבי יהושע בן לוי קרי מזמורים בתרה. והא תני (תוספתא פ"ג) אין אומר דברים אחר אמת ויציב. פתח לה באמת ויציב שלש שחרית, דמר רבי זעירא בשם רבי אבא בר יומאי, שלש תכפות הן, תכף לסמיכה שחיטה, תכף לנטילת ידים ברכה, תכף לגאולה תפלה. תכף לסמיכה שחיטה (ויקרא א ד-ה) 'וסמך', 'ושחט'. תכף לנטילת ידים ברכה, (תהלים קלד ב) 'שאו ידכם קדש וברכו את יי'. תכף לגאולה תפלה, (שם יט טז) 'יהיו לרצון אמרי פי', מה כתיב בתריה, (שם כ ב) 'יענך יי ביום צרה'.

אמר רבי יוסה בירבי בון, כל מי שהוא תוכף סמיכה לשחיטה, אין פסול נוגע באותו קרבן. וכל מי שהוא תוכף לנטילת ידים ברכה, אין השטן מקטרג באותה סעודה. וכל מי שהוא תוכף גאולה לתפלה, אין השטן מקטרג באותו היום. **אמר רבי זעירא,** אנה תכפית גאולה לתפלה, ואתצדית באנגריא מובלל הדס לפלטיין. אמרו ליה, רבי, רבו היא, אית בני אנש יהבין פריטיין מחכום פלטיין. **אמר רבי אמי,** כל מי שאינו תוכף לגאולה תפלה, למה הוא דומה, לאוהבו שלמלך שבא והרתיק על פתחו שלמלך. יצא לידע מה הוא מבקש, ומצאו שהפליג, עוד הוא הפליג:

יום שלש פעמים, מובטח לו שהוא בן העולם הבא. מאי טעמא, אילימא משום דאיתא באל"ף ב"ית, נימא אשרי תמימי דרך דאיתא בתמניא אפיין. אלא משום דאית ביה פותח את ידך, נימא הלל הגדול דכתיב ביה נותן לחם לכל בשר. אלא משום דאית ביה תרתי. **אמר רבי יוחנן,** מפני מה לא נאמרה נוי"ן באשרי, מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, דכתיב נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל. במערכא מתרצי לה הכי, נפלה ולא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל. **אמר רב נחמן בר יצחק,** אפילו הכי חזר דוד וסמך ברוח הקדש, שנאמר סומך ה' לכל הנופלים:

אמר רבי אלעזר בר אבינא, גדול מה שנאמר במיכאל, יותר ממה שנאמר בגבריאל, דאילו במיכאל כתיב ויעף אלי אחר מן השרפים, ואילו גבי גבריאל כתיב והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה מועף ביעף וגו'. מאי משמע דהאי אחר מיכאל הוא. **אמר רבי יוחנן,** אתיא אחר אחר, כתיב הכא ויעף אלי אחר מן השרפים, וכתיב התם והנה מיכאל אחד (מן) השרים הראשונים בא לעזרי. תנא, מיכאל באחת, גבריאל בשנים, אליהו בארבע, ומלאך המות בשמנה, ובשעת המגפה באחת:

[א] **אמר** רבי יהושע בן לוי, אף על פי שקרא אדם קריאת שמע בבית הכנסת, מצוה לקרותו על משתו. **אמר רבי** (יוסי) [אסי], מאי קרא, רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם על משכבכם ודמו סלה. **אמר רב נחמן** [בר יצחק], [דף ה ע"א] אם תלמיד חכם הוא, אינו צריך. **אמר אביי,** אף תלמיד חכם מיבעי ליה למימר חד פסוקא דרחמי, כגון בידך אפקיד רוחי פדיתה אותי ה' אל אמת:

[ב] **אמר רבי לוי בר חמא** אמר רבי שמעון בן לקיש, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר רגזו ואל תחטאו. אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה, שנאמר אמרו בלבבכם. אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע, שנאמר על משכבכם. אם נצחו מוטב, ואם לאו יזכור לו יום המיתה, שנאמר ודומו סלה. **ואמר @21 רבי לוי בר חמא** אמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב 'ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם', 'לוחות' - אלו עשרת הדברות, 'תורה' - זה מקרא, 'והמצוה' - זו משנה, 'אשר כתבתי' - אלו נביאים וכתובים, 'להורותם' - זה גמרא. מלמד שכולם נתנו למשה מסיני:

[ג] **אמר רבי יצחק**, כל הקורא קריאת שמע על מוטו, כאלו אווזו חרב של שתי פיות בידו, שנאמר ורממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם. מאי משמע, אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי, מרישא דענינא דכתיב ועלו חסידים בכבוד ורגנו על משכבותם, וכתוב בתורה ורממות אל בגרונם וחרב פיפיות בידם.

[ד] **ואמר רבי יצחק**, כל הקורא קריאת שמע על מוטו, מזיקין בדילין הימנו, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף. ואין עוף אלא תורה, שנאמר התעייף עיניך בו ואיננו. ואין רשף אלא מזיקין, שנאמר מזי רעב ולחומי רשף וקטב מרי.

[א] **אמר רבי שמעון בן לקיש**, כל העוסק בתורה, יסורין בדילין הימנו, שנאמר ובני רשף יגביהו עוף, ואין עוף אלא תורה, שנאמר התעייף עיניך בו ואיננו, ואין רשף אלא יסורין, שנאמר מזי רעב ולחומי רשף. אמר ליה רבי יוחנן, הא אפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, שנאמר ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו כל המצוה אשר שמי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, הקדוש ברוך הוא מביא עליו יסורין מכוערין ועוכרין אותו, שנאמר נאלמתי דומיה החשיתי מטוב וכאבי נעפר, ואין טוב אלא תורה, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. **אמר רבי זירא** ואיתימא רבי חנינא בר פפא, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אדם מוכר חפץ לחבירו מוכר עצב ולוקח שמח, אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, נתן להם תורה לישראל ושמח, שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו.

[ב] **אמר רבא** ואיתימא רב חסדא, אם רואה אדם שיסורין באין עליו, יפשפש במעשיו, שנאמר נחפשה דרכינו ונחקרה נשוכה עד ה'. פשפש ולא מצא, יתלה בבטול תורה, שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. ואם תלה ולא מצא, בידוע שיסורין של אהבה הם, שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח.

[ג] **אמר רבא** אמר רב סחורא אמר רב הונא, כל שהקדוש ברוך הוא חפץ בו, מדכאו ביסורין, שנאמר וה' חפץ דכאו החלי. יכול אפילו לא קבלם מאהבה, תלמוד לומר אם תשים אשם נפשו, מה אשם לדעת אף יסורין לדעת. ואם קבלם מה שזכו, יראה זרע יאריך ימים, ולא עוד אלא שתלמודו מתקיים בידו, שנאמר וחפץ ה' בידו יצליח. **פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא**, חד אמר אלו הם יסורין של אהבה, כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר אשרי הגבר

אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. וחד אמר, אלו הן יסורין של אהבה, כל שאין בהן בטול תפלה, שנאמר ברוך אלהים אשר לא הסיר תפילתי וחסדו מאתני. **אמר ליה רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא**, הכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, אלו ואלו יסורין של אהבה הן, שנאמר כי את אשר יאהב ה' יוכיח, אלא מה תלמוד לומר ומתורתך תלמדנו, אל תקרי תלמדנו אלא תלמדנו, דבר זה מתורתך תלמדנו קל וחומר משן ועין, מה שן ועין שהן אחד מאבריו של אדם עבד יוצא בהן לחרות, יסורין שממרקין כל גופו של אדם על אחת כמה וכמה. והיינו דרבי שמעון בן לקיש, דאמר רבי שמעון בן לקיש, נאמר ברית במלח ונאמר ברית ביסורין, נאמר ברית במלח דכתיב ולא תשבית מלח ברית ונאמר ברית ביסורין דכתיב אלה דברי הברית, מה ברית האמור במלח מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין יסורין ממרקין כל צונותיו של אדם:

[ד] **תניא רבי שמעון בן יוחאי** אומר, שלש מתנות טובות נתן הקדוש ברוך הוא לישראל, וכולן לא נתן אלא על ידי יסורין, אלו הן תורה וארץ ישראל והעולם הבא. תורה מנין שנאמר אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו, ארץ ישראל דכתיב כי כאשר יסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך, וכתוב בתורה כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה העולם הבא, דכתיב כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר.

[ה] **תניא תנא קמיה דרבי יוחנן**, כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים (דף ה ע"ב) וקובר את בניו, מוחלין לו על כל עונותיו. אמר ליה רבי יוחנן, בשלמא תורה וגמילות חסדים דכתיב בחסד ואמת יכופר עון חסד זו גמילות חסדים שנאמר רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד אמת זו תורה שנאמר אמת קנה ואל תמכור, אלא קובר את בניו מנין. תנא ליה ההוא סבא משום רבי שמעון בן יוחאי, אתיא עון עון, כתיב הקא בחסד ואמת יכופר עון, וכתוב התם ומשלם עון אבות אל חיק בניהם.

[ו] **אמר רבי יוחנן**, נגעים ובנים אינן יסורין של אהבה. ונגעים לא, והתניא כל מי שיש בו אחד מארבעה מראות נגעים הללו אינן אלא מזבח כפרה. מזבח כפרה הו, יסורין של אהבה לא הו. ואי בעית אימא, הא לן והא להו. ואי בעית אימא, הא בצנעא הא בפרהסא. ובנים לא, היכי דמי אילימא דהו להו ומתו והא אמר רבי יוחנן דין גרמא דעשינא ביר, אלא הא דלא הו ליה כלל, והא דהו ליה ומתו.

[ז] **רבי חייא בר אבא חלש**, על לגביה רבי יוחנן, אמר ליה חביבין עליך יסורין, אמר ליה לא הן ולא שכן, אמר ליה הב לי דך, יחב ליה ידיה ואוקמיה. רבי יוחנן חלש, על לגביה רבי חנינא, אמר ליה חביבין עליך יסורין, אמר ליה לא הן ולא שכן, אמר ליה הב לי דך, יחב ליה ידיה ואוקמיה. אמאי, לוקים רבי יוחנן לנפשיה. אמרי, אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים.

[ח] **רבי אלעזר חלש**, על לגביה רבי יוחנן, חזא דהוה קא גני בבית אפל. גלייה לדרעיה ונפל נהורא, חזיה דהוה קא בכי רבי אלעזר. אמר ליה, אמאי קא בכית, אי משום תורה דלא אפשתי, שנינו (מנחות פרק יג משנה יא) אחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכניס לבו לשמים. ואי משום מזוני, לא כל אדם זוכה לשתי שלחנות. ואי משום בני, דין גרמא דעשינא ביר. אמר ליה, להאי שופרא דכלי בעפרא קא בכינא. אמר ליה, על דא ודאי קא בכית. ובכו תרוייהו. אדהכי והכי אמר ליה, חביבין

חביבין עליך יסורין. אמר ליה, לא הן ולא שְׁכָרָן. אמר ליה, הב לי דף. יהב ליה ידיה ואוקמיה.

[ט] **רב הונא** תקיפו ליה ארבע מאה דני דחמרא, על לגביה רב יהודה אחיה דרב סלא חסידא ורבנן, ואמרי לה רב אדא בר אהבה ורבנן. ואמרו ליה, לעיין מר במיליה. אמר להו, ומי חשידנא בעיניכו. אמרו ליה, מי חשיד קודשא בריך הוא דעביד דינא בלא דינא. אמר להו, אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא, לימא. אמרו ליה, הכי שמיע לן, דלא יהיב מר שבישא לאריסיה. אמר להו, מי קא שביק לי מיד מיניה, הא קא גניב ליה כוליה. אמרו ליה, היינו דאמרי אינשי, בתר גנבא גנוב, וטעמא טעים. אמר להו, קבילנא עלי דיהיבנא ליה. איכא דאמרי, הדר חלא ויהוה חמרא. ואיכא דאמרי, אייקר חלא ואידבן בדמי דחמרא:

[א] **תנאי אבא בנימין אומר**, על שני דברים הייתי מצטער כל ימי, על תפילתי שתהא לפני מטתי, ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום. על תפילתי שתהא לפני מטתי, מאי 'לפני מטתי', אילמא לפני מטתי ממש, והאמר רב יהודה אמר רב, ואיתימא רבי יהושע בן לוי, מנין להתפלל שלא יהא דבר חוצץ בינו לבין הקיר, שנאמר ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל. לא תימא לפני מטתי, אלא אימא, סמוך למטתי. ועל מטתי שתהא נתונה בין צפון לדרום. דאמר רבי חמא ברבי חנינא אמר רבי יצחק, כל הנותן מטתו בין צפון לדרום, הויין ליה בנים זכרים, שנאמר ויצפונך תמלא בטנם ישבעו בנים. רב נחמן בר יצחק אמר, אף אין אשתו מפלת נפלים, כתיב הקא 'וצפונך תמלא בטנם', וכתוב התם 'וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בכטנה':

[ב] **תנאי אבא בנימין אומר**, שנים שנכנסו להתפלל, וקדם אחד מהם להתפלל ולא המתין את חברו ויצא, טורפין לו תפלתו בפניו, שנאמר 'טורף נפשו באפו הלמענך תעזב ארץ'. ולא עוד, אלא שגורם לשכינה שתסתלק מישראל, שנאמר 'ויעתק צור מקומו', ואין 'צור' אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'צור ילדך תשי'. ואם המתין לו, מה שְׁכָרָן, {דף ו ע"א} אמר רבי יוסי ברבי חנינא, זוכה לברכות הללו, שנאמר 'לוא הקשבת למצותי ויהי כנהר שלומך וצדקתך כגלי הים, ויהי כחול ורעף וצאצאי מעיך וגו'.

[ג] **תנאי אבא בנימין אומר**, אלמלי נתנה רשות לעין לראות, אין כל בריה יכולה לעמוד מפני המזיקין. אמר אבבי, אינהו נפיש מינן, וקיימי עלן כי כסלא לאוגיא. אמר רב הונא, כל חד וחד מינן, אלפא משמאליה, ורבכתא מימיניה. אמר רבא, האי דוחקא דהוי בכלה, מנייהו הוי. הני ברפי דשלהי, מנייהו. הני מאני דרבנן דבלו, מחופיא דידהו. הני פרעי דמנקפן, מנייהו. האי מאן דבעי למידע להו, ליתיה קיטמא נהילא, ונהדר אפורייה, ובצפרא חזי כי פרעי דתרגולא. האי מאן דבעי למחזינהו, ליתיה שלייתא דשונרתא, אוכמתא בת אוכמתא, בוכרתא בת בוכרתא, וליקליה בנוחא, ולשחקיה, ולימלי עיניה מניה, וחזי להו. ולשדריה בגובתא דפרזלא, ולחתמיה בגושפנקא דפרזלא, דילמא גנבי מניה. ולחתום פומיה, כי היכי דלא ליתזק. רב ביבי בר אבבי עבד הכי, חזא ואתזק. בעו רבנן רחמי עליה, ואתסי:

[ד] **תנאי אבא בנימין אומר**, אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר 'לשמוע אל הנה ואל התפלה', במקום רנה שם תהא תפלה.

[א] **אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק**, מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת, שנאמר 'אלהים נצב בעדת אל'. ומנין לעשרה שמחפליין ששכינה עמהם, שנאמר 'אלהים נצב בעדת אל'. ומנין לשלשה שיושבין בדין ששכינה עמהם, שנאמר 'בקרב אלהים ישפוט'. ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששכינה עמהם, שנאמר 'אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו'.' מאי 'ולחושבי שמו'. אמר רב אשי, חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששכינה עמו, שנאמר 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך'. וכי מאחר דאפילו חד, תרי מבעיא. תרי מכתבן מלייהו בספר הזכרונות, חד לא מכתבן מליה בספר הזכרונות. וכי מאחר דאפילו תרי, תלתא מבעיא. מהו דתימא דינא שלמא בעלמא הוא ולא אתיא שכינה, קא משמע לן דדינא נמי היינו תורה. וכי מאחר דאפילו תלתא, עשרה מבעיא. עשרה קדמה שכינה ואתיא, תלתא עד דיתבי:

[ב] **אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק**, מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין, שנאמר 'ושבע ה' בימינו ובזרוע עוזו'. 'בימינו' - זו תורה, שנאמר 'מימינו אש דת למו'. 'ובזרוע עזו' - אלו תפילין, שנאמר 'ה' עזו לעמו יתן'. ומנין שהתפילין עזו הם לישראל, דכתיב 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מך'. ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר, אלו תפילין שבראש. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חיאי בר אבין, הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו. אמר ליה, 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'. ומי משתבח קודשא בריך הוא בשבחייהו דישראל. אין, דכתיב 'את ה' האמרת היום', (וכתיב) 'וה' האמריך היום'. אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם. אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר 'שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד', ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ'. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי, תינח בחד ביתא, בשאר בתי מאי. אמר ליה, 'כי מי גידול', ומי גוי גדול אשריך ישראל או הנסה אלהים ולתתך עליון. אי הכי נפיש להו טובי בתי. אלא 'כי מי גוי גדול' ומי גוי גדול דדמיין להדי בחד ביתא, 'אשריך ישראל' ומי כעמך ישראל' בחד ביתא, 'או הנסה אלהים' בחד ביתא, 'ולתתך עליון' בחד ביתא. וכולהו {דף ו ע"ב} כתיבי באדרעיה:

[ג] **אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק**, כל הרגיל לבא לבית הכנסת ולא בא יום אחד, הקדוש ברוך הוא משאיל בו, שנאמר 'מי ככם ירא ה' שומע בקול עבדו אשר הלך חשכים ואין נוגה לו'. אם לדבר מצוה הלך, נוגה לו. ואם לדבר הרשות הלך, אין נוגה לו. 'יבטח בשם ה'', מאי טעמא, משום דהנה ליה לבטוח בשם ה' ולא בטח: אמר רבי יוחנן, בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת ולא מצא בה עשרה, מיד הוא כועס, שנאמר 'מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה'.

[א] **אמר רבי חלבו אמר רב הונא**, כל הקובע מקום לתפלתו, אלהי אברהם בעזרו, וכשמת אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו. ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום, דכתיב 'וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם', ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר 'ויעמוד פינחס ויפלל':

[ב] **אמר רבי חלבו אמר רב הונא**, היוצא מבית הכנסת,

אמר, שקול זה כנגד כל העולם כולו. רבי שמעון בן עזאי אומר, ואמרי לה רבי שמעון בן זומא אומר, כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה:

[ז] ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל שיועד בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום, יקדים לו שלום, שנאמר 'בקש שלום ורדפהו'. ואם נתן לו ולא החזיר, נקרא גזלן, שנאמר 'ואתם בערתם הכרם גזלת העני בכתבים': {דף ז ע"א}

[א] אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מניין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר 'והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלת', 'תפלתם' לא נאמר אלא 'תפלת', מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל. מאי מצלי. אמר רב וזוטא בר טוביה אמר רב, יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במדת רחמים, ואפנס להם לפנים משורת הדין. תנא, אמר רבי ישמעאל בן אלישע, פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת, לפני ולפנים, וראיתי אכתריאל, זה ה' צבאות, שהוא יושב על כסא רם ונשא. ואמר לי, ישמעאל בני, ברכני. אמרתי לו, יהי רצון מלפניך, שיכבשו רחמיך את כעסך, ויגולו רחמיך על מדותיך, ותתנהג עם בניך במדת הרחמים, ותפנס להם לפנים משורת הדין. ונענע לי בראשו. וקא משמע לן שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך:

[ב] ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, מניין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו, דכתיב 'פני ילכו והנחותי לה'. אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לה. ומי איכא רתחא קמיה דקדושא בריך הוא. אין, דתנא 'ואל זעם ככל יום', וכמה זעמו, רגע. וכמה רגע, אחד מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה בשעה, וזו היא רגע. ואין כל בריה יכולה לכנין אותה שעה, חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה 'וידוע דעת עליון'. השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון הוה ידע. אלא מלמד שהיה יודע לכנין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה. והיינו דאמר להו נביא לישאל 'עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב' וגו'. מאי 'למען דעת צדקות ה''. אמר רבי אלעזר, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישאל, דעו כמה צדקות עשיתי עמכם, שלא כעסתי בימי בלעם הרשע, שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט. והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק 'מה אקב לא קבה אל ומה אעז לא זעם ה'', מלמד שכל אותן הימים לא זעם. וכמה זעמו, רגע. וכמה רגע, אמר רבי אבין ואיתימא רבי אביןא, רגע כמימריה. ומנא לן דרגע רתח, שנאמר 'כי רגע באפו חיים ברכונו'. ואי בעית אימא מהכא, 'חבי כמעט רגע עד יעבור זעם'. ואימת רתח. אמר אבבי, בהנך תלת שעי קמיתא, כי חינוך פרבלתא דתרנגולא, וקאי אחד כרעא. כל שעתא ושעתא נמי קאי הכי. כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי, בההיא שעתא לית ביה שורייקי סומקי. ההוא צדוקי דהוה בשבכותיה דרבי יהושע בן לוי, הוה קא מצער ליה טובא בקראי. יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעיה דערסא ועיין ביה, סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה. כי מטא ההיא שעתא ניים, אמר שמע מינה לאו אורח ארעא למעבד הכי, וירחמיו על כל מעשיו. כתיב, וכתיב 'גם ענוש לצדיק לא טוב'. תנא משמיה דרבי מאיר, בשעה שהחמה זורחת, וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחווים לחמה, מיד כועס הקדוש ברוך הוא:

אל יפסיע פסיעה גסה. אמר אבבי, לא אמרן אלא למיפק, אבל למיעל מצוה למרהט, שנאמר 'נרדפה לדעת את ה''. אמר רבי זירא, מריש כי הוה חזינא להו לרבנן דקא רהטי לפרקא בשבתא, אמינא קא מחליין רבנן שבתא, כיון דשמענא להא דרבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, לעולם ירוץ אדם לדבר הלכה ואפילו בשבת, שנאמר 'אחרי ה' ילכו כארצה ישאג' וגו', אנא נמי רהיטנא: אמר רבי זירא, אגרא דפרקא רהטא. אמר אבבי, אגרא דכלה דיוחקא. אמר רבא, אגרא דשמעתא סברא. אמר רב פפא, אגרא דבי טמא שתיקתא. אמר רב זוטרא, אגרא דתעניתא צדקתא. אמר רב ששת, אגרא דהספדא דלויי. אמר רב אשי, אגרא דבי הלולי מילי:

[ג] ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל המתפלל אחורי בית הכנסת, נקרא רשע, שנאמר 'סביב רשעים יתהלכו'. אמר אבבי, לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא, אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה. ההוא גברא דקא מצלי אחורי בי כנישתא, ולא מהדר אפיה לבי כנישתא, חלף אליהו, חזייה אידימי ליה כטייעא. אמר ליה, כדו בר קיימת קמי מרף. שלף ספסרא וקטליה. אמר ליה ההוא מרבנן לרב ביבי בר אבבי, ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק, מאי 'כרום זלות לבני אדם'. אמר ליה, אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלי בהן. רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו, כיון שנצטרף אדם לבריות, פניו משתנות ככרום, שנאמר 'כרום זלות לבני אדם'. מאי 'כרום'. כי אתא רב דימי אמר, עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו, וכיון שחמה זורחת מתהפך לכמה גוונין. רבי אמי ורבי אסי דאמרי תרווייהו, כאילו נדון בשני דינים, אש ומים, שנאמר 'הרכבת אנוש לראשנו, באנו באש ובמים':

[ד] ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה, שנאמר 'ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני, ענני שתד אש מן השמים, וענני שלא יאמרו מעשה כשפים הם. רבי יוחנן אמר, אף בתפלת ערבית, שנאמר 'תכון תפילתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב'. רב נחמן בר יצחק אמר, אף תפלת שחרית, שנאמר 'ה' בקר תשמע קולי בקר אעריך לך ואצפה':

[ה] ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמשה קולות, שנאמר 'קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות'. ואם משמחו מה שכתב, אמר רבי יהושע בן לוי, זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות, שנאמר 'ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבוד על ההר וקול שופר וגו' ויהי קול השופר וגו' והאלהים יעננו בקול'. איני, והא כתיב וכל העם רואים את הקולות. אותן קולות דקודם מתן תורה הוו. רבי אבהו אמר, כאילו הקריב תודה, שנאמר 'מביאים תודה בית ה''. רב נחמן בר יצחק אמר, כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים, שנאמר 'כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה'':

[ו] ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, כל אדם שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעין, שנאמר 'סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא' וגו'. מאי 'כי זה כל האדם'. אמר רבי אלעזר, אמר הקדוש ברוך הוא, כל העולם כולו לא נברא אלא בשביל זה. רבי אבא בר כהנא

[ג] **ואמר רבי יוחנן** משום רבי יוסי, טובה מרדות אחת בלבו של אדם, יותר מכמה מלקיות, שנאמר ורדפה את מאהביה וגו' ואמרה אלהה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה. וריש לקיש אמר, יותר ממאה מלקיות שנאמר תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה:

[ד] **ואמר רבי יוחנן** משום רבי יוסי, שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו, בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו, שנאמר הלא בלכתך עמנו. בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו, שנאמר ונפלינו אני ועמך. בקש להודיעו דרכיו של הקדוש ברוך הוא ונתן לו, שנאמר הודיעני נא את דרכיך. אמר לפניו, רבוננו של עולם, מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו, יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו. אמר לו, משה, צדיק וטוב לו, צדיק בן צדיק. צדיק ורע לו, צדיק בן רשע. רשע וטוב לו, רשע בן צדיק. רשע ורע לו, רשע בן רשע. אמר מר צדיק וטוב לו, צדיק בן צדיק. צדיק ורע לו, צדיק בן רשע. איני, והא כתיב 'פקד עון אבות על בנים', וכתיב 'בנים לא יומתו על אבות', ורמינן קרא אהרדי (סנהדרין פ"ג), ומשנינן, לא קשיא, הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם, הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם. אלא הכי קאמר ליה, צדיק וטוב לו, צדיק גמור. צדיק ורע לו, צדיק שאינו גמור. רשע וטוב לו, רשע שאינו גמור. רשע ורע לו, רשע גמור. ופליגא דרבי מאיר, דאמר רבי מאיר, שתיים נתנו לו ואחת לא נתנו לו, שנאמר 'וחנתי את אשר אחון', אף על פי שאינו הגון. 'ורחמתי את אשר ארחם', אף על פי שאינו הגון. 'ויאמר לא תוכל לראות את פני', תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה, כך אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, כשרציתי לא רצית, עכשיו שאתה רוצה איני רוצה. ופליגא דרבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, בשכר שלש, זכה לשלש. בשכר ויסתר משה פניו, זכה לקלסתר פנים. בשכר כי ירא, זכה לזייראו מגשת אליו. בשכר מהביט, זכה ליתמנות ה' יביט: 'והסירתי את כפי וראיתי את אחרי', אמר רב תנא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא, מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין:

[ה] **ואמר רבי יוחנן** משום רבי יוסי, כל דבור ודבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא לטובה, אפילו על תנאי, לא חזר בו. מנא לו, ממשא רבינו, שנאמר ה'רף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום. אף על גב דבעא משה רחמי עליה דמלתא ובטלה, אפילו הכי אוקמה בזרעיה, שנאמר בני משה גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו'. ותני רב יוסף, למעלה מששים רבוא, אתיא רביה רביה, כתיב הקא רבו למעלה, וכתיב התם ובני ישראל פרו וישרצו וירבו: (דף ז ע"ב)

[א] **אמר רבי יוחנן** משום רבי שמעון בן יוחי, מיום שברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא אדון, עד שבא אברהם וקראו אדון, שנאמר ויאמר אדני (אלהים) במה אדע כי אירשנה. אמר רב, אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם, שנאמר ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמים למען אדני. למענה מבעי ליה, אלא למען אברהם שקראך אדון:

[ב] **ואמר רבי יוחנן** משום רבי שמעון בן יוחי, מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו, שנאמר 'פני ילכו והנחותי לך':

[ג] **ואמר רבי יוחנן** משום רבי שמעון בן יוחי, מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, לא היה אדם שהודה להקדוש ברוך הוא, עד שבאתה לאה והודתו, שנאמר הפעם אודה את ה': 'ראובן', אמר רבי אלעזר, אמרה לאה, ראו מה בין בני לכן חמי, דאילו בן חמי אף על גב דמדעתיה זבניה לבכירותיה, דכתיב 'וימכר את בכרתו ליצקב', חזו מה כתיב ביה, 'וישטם עשו את יצקב', וכתיב 'ויאמר הכי קרא שמו יצקב ויצקבני זה פעמים' וגו'. ואילו בני, אף על גב דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה, דכתיב 'ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף', אפילו הכי לא אקנא ביה, דכתיב 'וישמע ראובן ויצלהו מידם': 'רות'. מאי רות. אמר רבי יוחנן, שזכתה ויצא ממנה דוד שריהו להקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות. מנא לן דשמא גרים. אמר רבי (אליעזר) [אלעזר], דאמר קרא 'לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ', אל תקרי שמות, אלא שמות:

[ד] **ואמר רבי יוחנן** משום רבי שמעון בן יוחי, קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם, יותר ממלחמת גוג ומגוג, שנאמר 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו', וכתיב בתריה 'ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי'. ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב 'למה רגשו גוים ולאוים יהגו ריק', ואילו 'מה רבו צרי' לא כתיב: 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו', 'מזמור לדוד', 'קינה לדוד' מיבעי ליה. אמר רבי שמעון בן אבשלום, משל למה הדבר דומה, לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו, היה עצב, לאחר שפרעו, שמח. אף כן דוד, כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמ"ב יב יא) 'הנני מקים עליך רעה מביתך', היה עצב, אמר שמא עבד או מזמור הוא דלא חייס עלי. כיון דחזא דאבשלום הוא, שמח. משום הכי אמר 'מזמור':

[ה] **ואמר רבי יוחנן** משום רבי שמעון בן יוחי, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו כם. תניא נמי הכי, רבי דוסתאי ברבי מתון אומר, מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה, שנאמר עוזבי תורה יהללו רשע וגו'. ואם לחשך אדם לומר, והא כתיב אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה. אמור לו, מי שלבו נוקפו אומר כן, אלא 'אל תתחר במרעים' להיות כמרעים, 'אל תקנא בעושי עולה' להיות כעושי עולה. ואומר 'אל תקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום'. איני, והאמר רבי יצחק, אם ראית רשע שהשעה משחקת לו, אל תתגרה בו, שנאמר 'חילו דרכיו בכל עת. ולא עוד, אלא שזוכה בדין, שנאמר מרום משפטיך מנגדו. ולא עוד, אלא שרואה בצריו, שנאמר כל צורריו פיתח בהם. לא קשיא, הא במילי דידיה, הא במילי דשמיא. ואיבעית אימא, הא והא במילי דשמיא, ולא קשיא, הא ברשע שהשעה משחקת לו, הא ברשע שאין השעה משחקת לו. ואיבעית אימא, הא והא ברשע שהשעה משחקת לו, ולא קשיא, הא בצדיק גמור, הא בצדיק שאינו גמור. דאמר רב הונא, מאי דכתיב 'למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו', וכי רשע בולע צדיק, והא כתיב 'ה' לא יעזבנו בידו'. וכתיב 'לא יאונה לצדיק כל און'. אלא צדיק ממנו בולע, צדיק גמור אינו בולע. ואיבעית אימא, שעה משחקת לו שאני:

[ו] **ואמר רבי יוחנן** משום רבי שמעון בן יוחי, כל הקובע מקום לתפלתו, אויביו נופלים תחתיו, שנאמר 'ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתי

ושכן תחתיו ולא ירגז עוד ולא יוסיפו בני עולה לענותו
כאשר בראשונה. רב הונא רמי, כתיב 'לענותו', וכתיב
'לכלותו'. בתחלה 'לענותו', ולבסוף 'לכלותו':

[ז] ואמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, גדולה
שמושה של תורה יותר מלמודה, שנאמר
(מל"ב ג יא) 'פה אלישע בן שפט, אשר יצק מים על ידי
אלהיו'. 'למד' לא נאמר, אלא 'יצק', מלמד שגדולה
שמושה יותר מלמודה:

[ח] אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן, מאי טעמא לא אתי
מר לבי כנישתא לצלווי. אמר ליה, לא יכילנא.
אמר ליה, לכנפי למר עשרה וליצלי. אמר ליה, טריחא לי
מלתא. ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא, בעידנא דמצלי
צבורא ליתי ולודעיה למר. אמר ליה, מאי כולי האי. אמר
ליה, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, {דף ח
ע"א} מאי דכתיב 'ואני תפילתי לך ה' עת רצון', אימתי
'עת רצון', בשעה שהצבור מתפללין. רבי יוסי ברבי
חנינא אמר מהכא (ישעיה מט ח) 'כה אמר ה', בעת רצון
עניתיו'. רבי אחא ברבי חנינא אמר מהכא (איוב לו ה)
'הן אל כביר ולא ימאס', וכתיב (תהלים נה יט) 'פדה
בשלוש נפשי מקרב לי, כי ברבים היו עמדיו'. תניא נמי
הכי, רבי נתן אומר, מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס
בתפלתן של רבים, שנאמר (איוב שם) 'הן אל כביר ולא
ימאס', וכתיב (תהלים שם) 'פדה בשלוש נפשי מקרב לי'.
וגו'. אמר הקדוש ברוך הוא, כל העוסק בתורה ובגמילות
חסדים ומתפלל עם הצבור, מעלה אני עליו כאילו פדאני
לי ולבני מבין אומות העולם.

אמר ריש לקיש, כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו
נכנס שם להתפלל, נקרא שכן רע, שנאמר (ירמיה
יב יד) 'כה אמר ה' על כל שכני הרעים, הנוגעים בנחלה
אשר הנחלתי את עמי את ישראל'. ולא עוד, אלא שגורם
גלות לו ולבניו, שנאמר (שם) 'הנני נותן שם מעל אדמתם
ואת בית יהודה אתוש מתוכם'.

אמר ליה לרבי יוחנן, איכא סבי בבבל. תמה ואמר
'למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה'
(דברים יא כא) כתיב, אבל בחוזה לארץ לא. כיון דאמרי
ליה, מקדמי ומחשכי לבי כנישתא, אמר, היינו דאחני
להו, כדאמר רבי יהושע בן לוי לבניה, קדימו וחשיכו
ועיילו לבי כנישתא, כי היכי דתורכו חיי. אמר רבי אחא
ברבי חנינא, מאי קרא, 'אשרי אדם שומע לי לשקד על
דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחיו' (משלי ח לד),
וכתיב בתריה 'כי מוצאי מצא חיים'. אמר רב חסדא,
לעולם יבנס אדם שני פתחים בבית הכנסת. שני פתחים
סלקא דעתך, אלא אימא, שיעור שני פתחים, ואחר כך
יתפלל:

על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא. אמר רבי חנינא,
'לעת מצא' - זו אשה, שנאמר מצא אשה מצא טוב.
במערכא כי נסיב אינש אתתא, אמרי ליה הכי, מצא או
מוצא. מצא - דכתיב 'מצא אשה מצא טוב ויפק רצון
מה'. מוצא - דכתיב 'מוצא אני מר ממות את האשה
וגו'. רבי נתן אומר, 'לעת מצא' - זו תורה, שנאמר 'כי
מוצאי מצא חיים וגו'. רב נחמן בר יצחק אמר, 'לעת
מצא' זו מיתה, שנאמר 'למות תוצאות'. תניא נמי הכי,
תשע מאות ושלושה מיני מיתה נבראו בעולם, שנאמר
'למות תוצאות', 'תוצאות' בגימטריא הכי הוו. קשה
שבכלן, אסקרא. ניחא שבכלן, נשיקה. אסקרא דמיא
כחורא בנקבא דעמרא, דלאחורי נשרא. ואיכא דאמרי,
כפיטורי בפי וטש. נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלכא.

רבי יוחנן אמר, 'לעת מצא' - זו קבורה. אמר רבי חנינא,
מאי קרא, 'השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר'. אמר
רבה בר רב שילא, היינו דאמרי אינשי, ליבעי אינש רחמי
אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא. מר זוטרא אמר, 'לעת
מצא' - זה בית הכסא. אמרי במערכא, הא דמר זוטרא
עדיפא מכלהו.

[א] אמר ליה רבא לרפרם בר פפא, לימא לן מר מהני
מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא
במילי דבי כנישתא. אמר ליה, הכי אמר רב חסדא, מאי
דכתיב 'אוהב ה' שער ציון מכל משכנות יעקב', אוהב
ה' שערים המצוינים בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי
מדרשות. והיינו דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא,
מיום שחרב בית המקדש, אין לו להקדוש ברוך הוא
בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד. ואמר אבבי,
מריש הנה גריסנא בגו ביתא, ומצלינא בבי כנישתא, כיון
דשמענא להא דאמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא,
מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא
בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד, לא הנה
מצלינא אלא היכא דגריסנא. רבי אמי ורבי אסי, אף על
גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא, לא מצלו אלא
ביני עמודי, היכא דהוו גרסי:

[ב] ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, גדול
הנהנה מיגעו, יותר מירא שמים, דאילו גבי
ירא שמים כתיב 'אשרי איש ירא את ה'', ואילו גבי נהנה
מיגעו כתיב 'יגיע כפיו כי תאכל אשריו וטוב לך',
'אשריו' - בעולם הזה, 'וטוב לך' - לעולם הבא. ולגבי
ירא שמים 'וטוב לך' לא כתיב ביה:

[ג] ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא, לעולם
ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן
גרא קיים, לא נשא שלמה את בת פרעה. והתניא אל ידור.
לא קשיא, הא דכייף ליה, הא דלא כייף ליה:

[א] אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר רבי
אמי, מאי דכתיב ועוזבי ה' יכלו זה המניח
ספר תורה ויוצא רבי אבהו נפיק בין גברא לגברא בעי רב
פפא בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו רב ששת מהדר אפיה
וגריס אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו:

[ב] אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי, לעולם
ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור, שנים
מקרא ואחד תרגום, {דף ח ע"ב} ואפילו עטרו ודיבון,
שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור, מאריכין לו ימיו
ושנותיו. רב ביבי בר אבבי סבר לאשלומינהו לפרשייתא
דכולא שתא במעלי יומא דכפורי, תנא ליה חייא בר רב
מדפתי, כתיב 'ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש
בערב', וכי בתשעה מתענין, והלא בעשרה מתענין. אלא
לומר לך, כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב
כאילו מתענה תשיעי ועשירי. סבר לאקדומינהו, אמר
ליה ההוא סבא, תנינא, ובלבד שלא יקדים ושלל יאחר.
כדאמר להו רבי יהושע בן לוי לבניה, אשלימו
פרשיותיכו עם הצבור, שנים מקרא ואחד תרגום.
והזהירו בורידין כרבי יהודה, דתנן (חולין פ"ב מ"א) רבי
יהודה אומר, עד שישחוט את הורידין. והזהירו בזקן
ששכח תלמודו מחמת אונסו, דאמרינן לוחות ושכרי
לוחות מונחות בארון.

אמר להו רבא לבניה, כשאתם חותכין בשר, אל תחתכו
על גב היד. איכא דאמרי, משום סכנה. ואיכא
דאמרי, משום קלקול סעודה. ואל תשבו על מטת
ארמית, ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור

מתפללין. ואל תשבו על מטת ארמית. איכא דאמרי לא תגנו בלא קריאת שמע, ואיכא דאמרי דלא תנסבו גיורתא, ואיכא דאמרי ארמית ממש ומשום מעשה דרב פפא. דרב פפא אזל לגבי ארמית, הוציאה לו מטה. אמרה לו, שב. אמר לה, איני יושב עד שתגביהי את המטה. הגביהה את המטה, ומצאו שם תינוק מת. מכאן אמרו חכמים, אסור לישב על מטת ארמית. ואל תעברו אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, אסור לו לאדם שיעבור אחורי בית הכנסת בשעה שהצבור מתפללין. אמר אביי, ולא אמרן אלא דליכא פתחא אחרינא, אבל איכא פתחא אחרינא לית לן בה. ולא אמרן אלא דליכא בי כנישתא אחרינא, אבל איכא בי כנישתא אחרינא לית

לן בה. ולא אמרן אלא דלא דרי טונא ולא רהיט ולא מנח תפילין, אבל איכא חד מהנהך לית לן בה:

תניא אמר רבי עקיבא, בשלשה דברים אוהב אני את המדיים. בשחוחיני את הבשר, אין חוחיני אלא על גבי השולחן. בשנושקין, אין נושקין אלא על גב היד. וכשיועצין, אין יועצין אלא בשדה. אמר רב אדא בר אבהו, מאי קראה, 'וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו':

תניא אמר רבן גמליאל, בשלשה דברים אוהב אני את הפרסיים. הן צנועין באכילתן, וצנועין בבית הכסא, וצנועין בדבר אחר. 'אני צויתי למקודשי', תני רב יוסף, אלו הפרסיים המקודשין ומזומנין לגיהנם:

ד)

(ד) רבן גמליאל אומר וכו'. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבן גמליאל.

תנא (תוספתא פ"א הל' ב) רבי שמעון בן יוחי אומר פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה אחת קודם שייעלה עמוד השחר ואחת לאחר שייעלה עמוד השחר, ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה. הא גופא קשיא, אמרת 'פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים בלילה', אלמא לאחר שייעלה עמוד השחר ליליא הוא, והדר תני 'יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה', אלמא ימא הוא. לא, לעולם ליליא הוא, והא דקרי ליה 'יום', דאיכא אינשי דקיימי בההיא שעתא. אמר

רבי אחא בר חנינא אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבי שמעון בן יוחי.

איכא דמתני להא דרבי אחא בר חנינא אהא, דתנא רבי שמעון בן יוחי אומר משום רבי עקיבא, פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים ביום אחת קודם הנץ החמה ואחת לאחר הנץ החמה, ויוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה. הא גופא קשיא, אמרת 'פעמים שאדם קורא קריאת שמע שתי פעמים ביום', אלמא קודם הנץ החמה ימא הוא, והדר תני 'יוצא בהן ידי חובתו אחת של יום ואחת של לילה', אלמא ליליא הוא. {דף ט ע"א} לא, לעולם ימא הוא, והאי דקרו ליה 'ליליא', דאיכא אינשי דגנו בההיא שעתא. אמר רבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבי שמעון שאמר משום רבי עקיבא.

אמר רבי זירא, ובלבד שלא יאמר השפיכנו. כי אתא (רב) [ר'] יצחק בר יוסף אמר, הא דרבי אחא ברבי חנינא אמר רבי יהושע בן לוי, לאו בפירוש איתמר, אלא מפלגא איתמר, דההוא זוגא דרבנן דאשתכח בהלולא דבריה דרבי יהושע בן לוי אתו לקמיה דרבי יהושע בן לוי אמר [להו], כדאי הוא רבי שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק:

(ה) **מעשה שבאו בניו וכו'.** ועד השתא לא שמיע להו הא דרבן גמליאל. הכי קאמרי ליה, רבנן פליגי עליון ויחיד ורבים הלכה כרבים, או דלמא רבנן כוותך סבירא להו, והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה. אמר להו, רבנן כוותי סבירא להו, וחיבין אתם, והאי דקאמרי עד חצות, כדי להרחיק אדם מן העבירה:

שאין פיוצא בהן בירקות שדה. וחכמים אומרים, כל הספיחים אסורין. רבי שמעון בן יוחי עבר בשמטתא, חמא חד מלקט ספיחי שביעית. אמר ליה, ולית אסור, ולא ספיחין אנון. אמר ליה, אמר ליה, ואין חברי חלוקין עלי. וקרא עלי (קהלת י ח) 'ופרץ גדר ישכנו נחש', וכן הוה ליה.

[ד] פיסקא רבן גמליאל אומר, עד שייעלה עמוד השחר. אתיא דרבן גמליאל כרבי

שמעון, דתני בשם רבי שמעון (תוספתא פ"א) פעמים שאדם קורא את שמע, אחת לפני עמוד השחר ואחת לאחר עמוד השחר, ונמצא יוצא ידי חובתו של יום ושל לילה. הא רבן גמליאל כרבי שמעון בערבית. אף בשחרית כן. או יהא כה כיי דמר רבי זעירא תנא אחוי דרב חיא בר אשיא ודרכ אבא בר חנה, הקורא עם אנשי משמר, לא יצא, כי משכימין היו:

[ה] מתני' מעשה שבאו בניו

מבית המשתה, אמרו לו, לא קרינו את שמע. אמר להו, אם לא עלה עמוד השחר חיבין אתם

לקרות. ורבן גמליאל פליג על רבנן ועבד עובדא כותיה, והא רבי מאיר פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותיה. והא רבי עקיבא פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותיה. והא רבי שמעון פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותיה.

והן אשכחנן דרבי מאיר פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותיה, דתני (תוספתא שבת פ"ג ה"ט) סכין אלונית לחולה בשבת אימתי, בזמן שטרפו ביין ושמן מערב שבת, אבל אם לא טרפו מערב שבת, אסור. תני, אמר רבי שמעון בן אלעזר, מתיר היה רבי מאיר לטרף יין ושמן ולטוף לחולה בשבת, וכבר חלה ובקשנו לעשות לו כן ולא הניח לנו. ואמרנו לו, רבי, דבריה מבטל את בחייה. ואמר לו, אף על פי שאני מקל לאחרים, מחמיר אני על עצמי, דהא פליגין עלי חברי.

והן אשכחנן דרבי עקיבא פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותיה, כיי דתנינן תמן (אהלות פ"ב מ"ו) השדרה והגלגלת משני מתים, רביעית דם משני מתים, ורבע עצמות משני מתים, אבר מן המת משני מתים, אבר מן החי משני אנשים, רבי עקיבא מטמא, וחכמים מטהרין. תני (תוספתא אהלות פ"ג ה"ב) מעשה שהביאו קפה מלאה עצמות מכפר טבי, והניחוה באויר הכנסת בלוד. ונכנס תיודרוס הרופא ונכנסו כל הרופאים עמו. אמר תיודרוס הרופא, אין כאן שדרה ממת אחד, ולא גלגלת ממת אחד. אמרו, הואיל ויש כאן מטהרין ויש כאן מטמאין, נעמד על המנץ. התחילו מרבי עקיבא, וטהרו. אמרו לו, הואיל והיית מטמא וטהרת, טהור.

והן אשכחנן דרבי שמעון פליג על רבנן ולא עבד עובדא כותיה, כיי דתנינן תמן (שביעית פ"ט מ"א) רבי שמעון אומר, כל הספיחים מתרין, חוץ מספיחי כרוב, שאין פיוצא בהן בירקות שדה. וחכמים אומרים, כל הספיחים אסורין. רבי שמעון בן יוחי עבר בשמטתא, חמא חד מלקט ספיחי שביעית. אמר ליה, ולית אסור, ולא ספיחין אנון. אמר ליה, ואין חברי חלוקין עלי. וקרא עלי (קהלת י ח) 'ופרץ גדר ישכנו נחש', וכן הוה ליה.

ורבן גמליאל פליג על רבנן, ועבד עובדא כותיה. שניא היא הכא, שהיא לשנון. מעתה אף משיעלה עמוד השחר ואית דבעי מימר, תמן היו יכולין לקים דברי חכמים, ברם הכא כבר עבר חצות ולא היו יכולין לקים דברי חכמים. אמר לון, עבדון עובדא כותי:

(ו) וְלֹא זֶה בְּלִבְדָּא אָמְרוּ אֱלָא וְכוּ'. וְרַבִּין גְּמִלְיָאֵל מִי קָאָמַר עַד חֲצוֹת, דְּקָתְנִי 'לֹא זֶה בְּלִבְדָּא אָמְרוּ'. הֲכִי קָאָמַר לְהוּ רַבִּין גְּמִלְיָאֵל לְבִנְיָה, אֲפִילוּ לְרַבִּין דְּקָאָמְרִי עַד חֲצוֹת, מִצּוֹתָהּ עַד שִׁיעֻלָּה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר, וְהָיִ דְּקָא אָמְרִי עַד חֲצוֹת, כְּדִי לְהַרְחִיק אָדָם מִן הָעִבְרָה:

(ו) [ו] וְלֹא זֶה בְּלִבְדָּא אָמְרוּ, אֱלָא
(א) כָּל מָה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים עַד
חֲצוֹת, מִצּוֹתָהּ עַד שִׁיעֻלָּה עֲמוּד
הַשֶּׁחֶר. (ו) יְהִקְטֹר חֲלָבִים וְאֲבָרִים,
מִצּוֹתָהּ עַד שִׁיעֻלָּה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר.
[ז] וְכָל הַנֶּאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, מִצּוֹתָהּ
עַד שִׁיעֻלָּה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. אִם בֵּין,
לְמָה אָמְרוּ חֲכָמִים עַד חֲצוֹת, כְּדִי
לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעִבְרָה:

שֶׁעַת חֲפִזוֹן. אִם בֵּין מָה תִּלְמֹד לֹמַר 'בְּלִילָה', יָכוֹל יֵהָא
נֶאֱכָל כְּקִדְשֵׁים בְּיוֹם, תִּלְמֹד לֹמַר 'בְּלִילָה', בְּלִילָה הוּא
נֶאֱכָל, וְלֹא בְּיוֹם.

בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי אֱלֶעָזָר בֵּין עֲזָרְיָה דְּאִית לִיה גְּזִירָה שְׁוֵהָ,
אֲצִטְרִיף לְמַכְתֵּב לִיה 'הִזְהָ', אֱלָא לְרַבִּי עֲקִיבָא

[ו] מִתְנִי 'וְלֹא זֶה בְּלִבְדָּא, אֱלָא כָּל שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים
עַד חֲצוֹת, מִצּוֹתָהּ עַד שִׁיעֻלָּה עֲמוּד
הַשֶּׁחֶר. הִקְטֹר חֲלָבִים וְאֲבָרִים וְאֲכִילַת פְּסָחִים,
מִצּוֹתָהּ עַד שִׁיעֻלָּה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. אֲנִי תִּנְיִן 'אֲכִילַת
פְּסָחִים', אִית דְּלֹא תִנִּי 'אֲכִילַת
פְּסָחִים'. מֵאֵן דְּתִנָּא אֲכִילַת
פְּסָחִים, רַבִּין. וּמֵאֵן דְּלֹא תִנָּא
אֲכִילַת פְּסָחִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
וְכֵה טַעְמִיה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
נֶאֱמַר כָּאֵן (שְׁמוֹת י"ב ח) 'לִילָה',
וְנֶאֱמַר לְהֵלֵךְ (שְׁמוֹת י"ב י"ב)
'לִילָה'. מָה 'לִילָה' שְׁנֶאֱמַר
לְהֵלֵךְ חֲצוֹת, אִף כָּאֵן חֲצוֹת.
אָמַר רַבִּי חֲזוֹנָה, לִית כֵּן אֲכִילַת
פְּסָחִים אֲפִילוּ כְּרַבִּין, דְּתִנְיִן
(פְּסָחִים פ"י מ"ט) הַפֶּסַח אַחֵר
חֲצוֹת מִטְמֵא אֶת הַיָּדִים:

[ז] מִתְנִי 'כָּל הַנֶּאֱכָלִים
לְיוֹם

אֶחָד, מִצּוֹתָהּ עַד שִׁיעֻלָּה
עֲמוּד הַשֶּׁחֶר. אִם בֵּין לְמָה
אָמְרוּ חֲכָמִים עַד חֲצוֹת,
כְּדִי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם
מִן הָעִבְרָה. כָּל הַנֶּאֱכָלִין
לְיוֹם אֶחָד, כְּגוֹן קִדְשֵׁי

קִדְשִׁים. וְאִם בֵּין לְמָה אָמְרוּ חֲכָמִים וְכוּ', אִם אֵת הוּא
אוֹמַר 'עַד שִׁיעֻלָּה עֲמוּד הַשֶּׁחֶר', וְהוּא סְבוּר שְׁלֹא עָלָה
עֲמוּד הַשֶּׁחֶר, נִמְצָא אוֹכֵל וּמִתְחַיֵּב. מִתּוֹךְ שֶׁאֵת אוֹמַר לוֹ
'עַד חֲצוֹת', אֲפִילוּ הוּא אוֹכֵל אַחֵר חֲצוֹת, אֵינוֹ מִתְחַיֵּב:

הָאִי 'הִזְהָ' מֵאִי עֵבִיד לִיה. לְמַעוּטֵי לִילָה אַחֵר הוּא דְּאֵתָא, סִלְקָא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא הוּאִיל וּפְסַח קִדְשֵׁים קָלִים, וּשְׁלָמִים
קִדְשֵׁים קָלִים, מָה שְׁלָמִים נֶאֱכָלִין לְשָׁנִי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, אִף פֶּסַח נֶאֱכָל שְׁתֵּי לַיְלוֹת בְּמִקּוֹם שְׁנֵי יָמִים, וְיֵהָא נֶאֱכָל
לְשָׁנִי לַיְלוֹת יוֹם אֶחָד, קָא מִשְׁמַע לָן 'בְּלִילָה הִזְהָ', בְּלִילָה הִזְהָ הוּא נֶאֱכָל, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל בְּלִילָה אַחֵר. וְרַבִּי אֱלֶעָזָר בֵּין
עֲזָרְיָה, מִלֹּא תוֹתִירוּ עַד בִּקְרָא נִפְקָא. וְרַבִּי עֲקִיבָא, אִי מִתְּהִם הוּא אֲמִינָא מֵאִי 'בִּקְרָא', בִּקְרָא שְׁנֵי. וְרַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר לָךְ,
כָּל 'בִּקְרָא', בִּקְרָא רִאשׁוֹן הוּא.

וְהִנֵּי תִנְיָא כְּהִנִּי תִנְיָא, דְּתִנְיָא 'שֵׁם תִּזְבַּח אֶת הַפֶּסַח בְּעֶרְבֹ, כְּבוֹד הַשֶּׁמֶשׁ, מוֹעֵד צֹאתָךְ מִמִּצְרַיִם'. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמַר,
'בְּעֶרְבֹ אֵתָה זֹבַח, וְכְבוֹד הַשֶּׁמֶשׁ אֵתָה אוֹכֵל, וְמוֹעֵד צֹאתָךְ מִמִּצְרַיִם' אֵתָה שׁוֹרֵף. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר, 'בְּעֶרְבֹ'
אֵתָה זֹבַח, 'כְּבוֹד הַשֶּׁמֶשׁ' אֵתָה אוֹכֵל, וְעַד מִתִּי אֵתָה אוֹכֵל וְהוֹלֵךְ, עַד 'מוֹעֵד צֹאתָךְ מִמִּצְרַיִם'.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, הַכֹּל מוֹדִים כְּשֶׁנִּגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא נִגְאָלוּ אֱלָא בְּעֶרְבֹ, שְׁנֶאֱמַר 'הוֹצִיאָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם
לִילָה'. וְכִשְׁצִאוּ לֹא יִצְאוּ אֱלָא בְּיוֹם, שְׁנֶאֱמַר 'מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח יִצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּינָם רְמָה'. עַל מָה נִחְלָקוּ, עַל
שֶׁעַת חֲפִזוֹן. רַבִּי אֱלֶעָזָר בֵּין עֲזָרְיָה סְבַר, מֵאִי חֲפִזוֹן, חֲפִזוֹן דְּמִצְרַיִם. וְרַבִּי עֲקִיבָא סְבַר, מֵאִי חֲפִזוֹן, חֲפִזוֹן דִּישְׂרָאֵל.
תִּנְיָא נִמִּי הֲכִי, הוֹצִיאָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לִילָה וְכִי בְּלִילָה יִצְאוּ וְהָלֹא לֹא יִצְאוּ אֱלָא בְּיוֹם שְׁנֶאֱמַר מִמַּחֲרַת הַפֶּסַח
יִצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בֵּינָם רְמָה אֱלָא מִלְּמַד שֶׁהִתְחִילָה לָהֶם גְּאוּלָּה מִבְּעֶרְבֹ:

דְּבִרָא נָא בְּאֲזִנֵּי הָעָם וְגו'. אָמַר רַבִּי יִנְאי, אֵין 'נָא' אֱלָא לְשׁוֹן בִּקְשָׁה, אָמַר לִיה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה, בְּבִקְשָׁה
מִמֶּךָ, לָךְ וְאָמַר לָהֶם לִישְׂרָאֵל, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, שְׁאֵלוּ מִמִּצְרַיִם כְּלִי כֶסֶף וְכִלִּי זָהָב, שְׁלֹא יֵאמַר {דָּף ט ע"ב} אוֹתוֹ
צָדִיק 'עֲבָדוֹם וְעָנוּ אוֹתָם' קָיִים בְּהֶם, 'וְאֶתְרִי כֵן יִצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל' לֹא קָיִים בְּהֶם. אָמְרוּ לוֹ, וְלֹאֵי שְׁנִצָּא בְּעֶצְמָנוּ.
מִשָּׁל לְאָדָם שֶׁהָיָה חֲבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִים, וְהָיָה אוֹמְרִים לוֹ בְּנֵי אָדָם, מוֹצִיאִין אוֹתָךְ לְמַחֵר מִבֵּית הָאֲסוּרִין, וְנוֹתִינָן לָךְ
מִמּוֹן הַרְבֵּה. וְאוֹמַר לָהֶם, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, הוֹצִיאֵנוּ הַיּוֹם, וְאֵינוֹ מִבְּקֵשׁ כְּלוֹם:

וַיִּשְׁאָלוּם. אָמַר רַבִּי אִמִּי, מִלְּמַד שֶׁהִשְׁאִילוּם בְּעַל כְּרָחִם. אֵיכָא דְּאָמְרִי, בְּעַל כְּרָחִם דְּמִצְרַיִם. וְאֵיכָא דְּאָמְרִי, בְּעַל
כְּרָחִם דִּישְׂרָאֵל. מֵאֵן דְּאָמַר בְּעַל כְּרָחִם דְּמִצְרַיִם, דְּכִתִּיב 'וְנוֹתַת בֵּית תְּחִלָּה שְׁלָל'. מֵאֵן דְּאָמַר בְּעַל כְּרָחִם
דִּישְׂרָאֵל, מִשּׁוּם מִשּׁוּי:

וַיִּנְצְלוּ אֶת מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי אִמִּי, מִלְּמַד שֶׁעֲשָׂאוּהָ כְּמִצְוַתָּה שְׁאֵין בָּהּ דָּגָן. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, עֲשָׂאוּהָ כְּמִצְוַתָּה שְׁאֵין
בָּהּ דָּגִים:

אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשָּׁה, לָךְ אָמַר לָהֶם לִישְׂרָאֵל, אֲנִי הָיִיתִי עִמָּכֶם בְּשֶׁעֲבַדְתֶּם זֶה, וְאֵנִי
אֶהְיֶה עִמָּכֶם בְּשֶׁעֲבַדְתֶּם מַלְכוּתוֹ. אָמַר לְפָנָיו, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, דִּיָּה לְצָרָה בְּשֶׁעֲתָהּ. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
לָךְ אָמַר לָהֶם אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֵלֵיכֶם:

עֲנִנִי ה' עֲנִנִי. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, לְמָה אָמַר אֱלֹהֵינוּ 'עֲנִנִי' שְׁתֵּי פַעַמִּים, מִלְּמַד שֶׁאָמַר אֱלֹהֵינוּ לְפָנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוּ
שֶׁל עוֹלָם, 'עֲנִנִי' שֶׁתִּרְדֵּא אֶשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְתֹאכַל כָּל אֲשֶׁר עַל הַמִּזְבֵּחַ, 'וְעֲנִנִי' שֶׁתִּסְתִּיחַ דַּעְתָּם כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ מַעֲשֵׂה
כְּשָׁפִים הֵם, שְׁנֶאֱמַר 'וְאֵתָה הַסְבוֹתָ אֶת לְבָבְךָ אַחֲרֵינוּ':

ב (ח) מתני' מאימתי קורין את שמע בשחרין וכו'. מאי בין תכלת ללבן, אילימא בין גבבא דעמרא חיוורא לגבבא דעמרא דתכלתא, הא בליליא נמי מידע ידעי. אלא בין תכלת שבה ללבן שבה.

תניא רבי מאיר אומר, משיביר בין זאב לכלב. רבי עקיבא אומר, בין חמור לערוד. ואחרים אומרים, משיבירא את חברו רחוק ארבע אמות ויפירנו. אמר רב הונא, הלכה כאחרים. אמר אביי, לתפילין כאחרים, לקריאת שמע כותיקין, דאמר רבי יוחנן, ותיקין היו גומרין אותה עם הגנן החמה. תניא נמי הכי, ותיקין היו גומרין אותה עם הגנן החמה [נ"א: רבי יהודה בן תימא אומר, מצותה עם הגנן החמה], כדי שייסמוך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום. אמר רבי זירא, מאי קראה, "יראוף עם שמש ולפני ירח דור דורים".

העיד רבי יוסי בן אליקים משום קהלא קדישא דבירושלים, כל הסומך גאולה לתפלה, אינו נזוק כל היום כולו. אמר רבי זירא, איני, והא אנא סמכי ואיתנוקי. אמר ליה, במאי איתנוקת, דאמטיית אסא לבי מלכא, התם נמי מבעי לך למהיב אגרא למחזי אפי מלכא. דאמר רבי יוחנן, לעולם ישתדל אדם לרוץ לקראת מלכי ישראל, ולא לקראת מלכי ישראל בלבד, אלא אפילו לקראת מלכי אומות העולם, שאם יזכה יבחינו בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם.

אמר ליה רבי אלעא לעולא, כי עיילת להתם שאיל בשלמא דרב ברונא אחי במעמד כל התבונה, דאדם גדול הוא ושמח במצות, זימנא חדא סמך גאולה לתפלה ולא פסיק חובא מפומיה כוליה יומא.

היכי מצי סמך, והא אמר רבי יוחנן, בתפלה הוא אומר ה' שפתי תפתח, ולבסוף הוא אומר יהיו לרצון אמרי פי וגו'. אמר רבי אלעזר, תהא בתפלה של ערבית. והא אמר רבי יוחנן, אינהו בן העולם הבא, זהו הסומך גאולה של ערבית לתפלה של ערבית. אלא אמר רבי אלעזר, תהא בתפלת המנחה. רב אשי אמר, אפילו תימא אכולהו, וכיון דקבעיה רבנן בתפלה כתפלה אריכתא דמא. דאי לא תימא הכי, ערבית היכי מצי סמך, והא בעי למימר השכיבנו. אלא כיון דתקינו רבנן השכיבנו, כגאולה אריכתא דמא, הכי נמי כיון דקבעיה רבנן בתפלה, כתפלה אריכתא דמא.

ב (ח) מתני' מאימתי קורין את שמע בשחרין, משיביר בין תכלת ללבן. רבי אליעזר אומר, בין תכלת לברית, עד הגנן החמה. רבי יהושע אומר, עד שלש שעות, שכן דרך בני מלכים לעמוד בשלוש שעות. הקורא מיכן ואילך לא הפסיד, באדם שהוא קורא בתורה. בני מתניתא, בין תכלת שבה ללבן שבה, ומה טעמון דרבנן, (במדבר טו לט) 'וראיכם אתו', מן הסמוך לו. ומה טעמיה דרבי אליעזר, 'וראיכם אתו', כדי שיהא נכר בין הצבועין. תני בשם רבי מאיר, 'וראיכם אותה' אין כתיב כאן, אלא 'וראיכם אתו'. מגיד שכל המקום מצות ציצית, כאילו מקבל פני שכינה. מגיד שהתכלת דומה לים, והים דומה לעשבים, ועשבים דומין לרקיע, ורקיע דומה לכסא, והכסא דומה לספיר, דכתיב (יחזקאל י א) 'וראה ונהה, אל הרקיע אשר על ראש הכרבים, כאבן ספיר כמראה דמות כסא'.

אחרים אומרים, 'וראיכם אתו', כדי שיהא אדם רחוק מחברו ארבע אמות ומכירו. (תוספתא פ"א). רב חסדא כהדא דאחרים. מה אנן קומין. אם ברגיל, אפלו רחוק כמה, חכים הוא ליה. ואם בשאינו רגיל, אפלו קרוב לגביה, לא חכים ליה. אלא כי אנן קומין, ברגיל ושאינו רגיל, כההוא דאזיל ליה לאכסניא, ואתי לקצין.

אית תני תני, בין זאב לכלב, בין חמור לערוד. ואית תני תני, כדי שיהא אדם רחוק מחברו ארבע אמות ומכירו. מן דמר 'בין זאב לכלב בין חמור לערוד', כמן דמר 'בין תכלת לברית'. ומן דמר 'כדי שיהא אדם רחוק מחברו ארבע אמות ומכירו', כמן דמר 'בין תכלת ללבן'. אכל אמרו (תוספתא פ"א) מצותה עם הגנן החמה, כדי שייסמוך גאולה לתפלה, ונמצא מתפלל ביום. אמר רבי זעירא, ואנה אמרית טעמא, (תהלים עב ה) 'יראוף עם שמש'. אמר מר עקיבא, הויתיקין היו משכימין וקורין אותה, כדי שייסמכו לה תפלתן עם הגנן החמה.

האי יהיו לרצון אמרי פי משמע לבסוף ומשמע מעיקרא דבעינא למימר, מאי טעמא תקניהו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות, לימרו מעיקרא. אמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, הואיל ולא אמרו דוד אלא לאחר שמונה עשרה פרשיות, לפיכך תקינו רבנן לאחר שמונה עשרה ברכות. הני שמונה עשרה, תשע עשרה הויין. אשרי האיש ולמה רגשו גוים, חדא פרשה היא, דאמר רבי יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי, מאה ושלש פרשיות אמר דוד ולא אמר הללויה עד שראה במפלגתן של רשעים, שנאמר יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. הני מאה ושלש, מאה וארבע הויין. אלא שמע מינה אשרי האיש ולמה רגשו גוים חדא פרשה היא, דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, (דף י ע"א) כל פרשה שהיתה חביבה על דוד פתח בה באשרי וסיים בה באשרי, פתח באשרי דכתיב אשרי האיש, וסיים באשרי דכתיב אשרי כל חוסי בו:

הנהו בריוני דהוו בשכבותיה דרבי מאיר, והוו קא מצערו ליה טובא, הנה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו, אמרה ליה ברוינא דביתהו מאי דעתך משום דכתיב יתמו חטאים, מי כתיב חטאים חטאים כתיב, ועוד שפיל לסיפיה דקרא ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים ורשעים עוד אינם. אלא בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה, ורשעים עוד אינם. בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה:

אמר לה ההוא צדוקי לברוריא, כתיב ר'ני עקרה לא ילדה, משום דלא ילדה ר'ני. אמרה ליה שטיא, שפיל לסיפיה דקרא, דכתיב 'כי רבים בני שוממה מבני בעולה' אמר ה'. אלא מאי 'עקרה לא ילדה', ר'ני כנסת ישראל שדומה לאשה עקרה שלא ילדה בנים לגיהנם כותיכו:

תני (תוספתא שם) אמר רבי יודה, מעשה שהייתי מהלך בדרך אחרי רבי אלעזר בן עזריה ואחרי רבי עקיבה. והיו עסוקין במצוות, והגיעה עונת קרית שמע. והייתי סבור, שמא נתיאשו מקרית שמע, וקריתי ושינתי. ואחר כך התחילו הם, וכבר היתה החמה על ראשי ההרים:

תוספתא

[ט] **עד הנץ החמה**. רבי זבדיה בריה דרבי יעקב בר זבדי בשם רבי יונה, כדי שתהא החמה מטפטפת על ראשי ההרים:

אמר רבי יהודה, פעם אחת הייתי מהלך אחר רבי עקיבה ואחר רבי אלעזר בן עזריה, והגיע זמן קרית שמע. כמדמה אני שנתיאשו מלקרות, אלא שהיו עסוקין בצרכי צבור. קריתי ושינתי, ואחר כך התחילו הן, וכבר נראת חמה על ראשי ההרים.

אמר ליה ההוא צדוקי לרבי אבהו, כתיב 'מזמור לדוד בכרחו מפני אבשלום בנו', וכתיב 'לדוד מכתם בכרחו מפני שאול במערה', הי מעשה הנה ברישא, מדי מעשה שאול הנה ברישא, לכתוב ברישא. אמר ליה,

אתון דלא דרשיתון סמוכין קשיא לכו, אגן דדרשינן סמוכים לא קשיא לן, דאמר רבי יוחנן, סמוכין מן התורה מנין, שנאמר 'סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר'. למה נסמכה פרשת אבשלום לפרשת גוג ומגוג, שאם יאמר לך אדם, כלום יש עבד שמורד ברבו, אף אתה אמור לו, כלום יש בן שמורד באביו. אלא הנה, הכא נמי הנה.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב 'פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה', כנגד מי אמר שלמה מקרא זה, לא אמרו אלא כנגד דוד אביו שדר בחמשה עולמים ואמר שירה, דר במעי אמו ואמר שירה, שנאמר 'ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו'. יצא לאורי העולם ונסתפל בכוכבים ומזלות ואמר שירה, שנאמר 'ברכו ה' מלאכי גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו ברכו ה' כל צבאי וגו''. ינק משדי אמו ונסתפל בדדיה ואמר שירה, שנאמר 'ברכי נפשי את ה' ואל תשכחי כל גמוליו'. מאי 'כל גמוליו'. אמר רבי אבהו, שעשה לה דדים במקום בינה, טעמא מאי, אמר (רבי) [רב] יהודה, כדי שלא יסתפל במקום ערוה. רב מתנא אמר, כדי שלא יינק ממקום הטנופת. ראה במפלתן של רשעים ואמר שירה, שנאמר 'תמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' ה' נסתכל ביום המיתה ואמר שירה, שנאמר 'ברכי נפשי את ה' ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת'. מאי משמע דעל יום המיתה נאמר. אמר רבה בר רב שילא, מסיפא דעניינא, דכתיב 'תסתיר פניך יבהלון תוסף רוחם יגועון' וגו'.

רב שימי בר עוקבא ואמרי לה מר עוקבא, הנה שכיח קמיה דרבי שמעון בן פזי, והנה מסדר אנדתא קמיה דרבי יהושע בן לוי. אמר ליה, מאי דכתיב 'ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו'. אמר ליה, בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם צר צורה על גבי הכותל ואינו יכול להטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים, והקדוש ברוך הוא אינו כן, צר צורה בתוך צורה ומטיל בה רוח ונשמה קרבים ובני מעים. והיינו דאמרה חנה 'אין קדוש כה' כי אין בלתי צור כאלהינו. מאי 'אין צור כאלהינו'. אין צייר כאלהינו. מאי 'כי אין בלתי', אמר רבי יהודה בר מנסיא, אל תקרי כי אין בלתי, אלא אין לבלות, שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מעשה ידיו מכלין אותו, והקדוש ברוך הוא מכלה מעשיו. אמר ליה, אגא הכי קא אמינא לך, הני חמשה 'ברכי נפשי' כנגד מי אמרן דוד, לא אמרן אלא כנגד הקדוש ברוך הוא, וכנגד נשמה. מה הקדוש ברוך הוא מלא כל העולם, אף נשמה מלאה את כל הגוף. מה הקדוש ברוך הוא רואה ואינו נראה, אף נשמה רואה ואינה נראית. מה הקדוש ברוך הוא זן את כל העולם בלו, אף נשמה זנה את כל הגוף. מה הקדוש ברוך הוא טהור, אף נשמה טהורה. מה הקדוש ברוך הוא יושב בחדרי חדרים, אף נשמה יושבת בחדרי חדרים. יבא מי שיש בו חמשה דברים הללו, וישבח למי שיש בו חמשה דברים הללו:

אמר רב המנונא, מאי דכתיב 'מי כהחכם ומי יודע פשר דבר', מי כהקדוש ברוך הוא שיועד לעשות פשרה בין שני צדיקים, בין חזקיהו לישעיהו. חזקיהו אמר, ליתי ישעיהו גבאי, דהכי אשכחן באלהיו דאזל לגבי אחאב (שנאמר וילך אליהו להראות אל אחאב). ישעיהו אמר, ליתי חזקיהו גבאי, דהכי אשכחן ביהורם בן אחאב דאזל לגבי אלישע. מה עשה הקדוש ברוך הוא, הביא יסורים על חזקיהו, ואמר לו לישעיהו, לך ובקר את החולה, שנאמר (מל"ב כ א) 'בימים ההם חלה חזקיהו למות, ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו, כה אמר ה' (צבאות), צו לבייתך, כי מת אתה ולא תחיה' וגו'. מאי 'כי מת אתה ולא תחיה'. 'מת אתה' - בעולם הזה, 'ולא תחיה' - לעולם הבא. אמר ליה, מאי כולי האי. אמר ליה, משום דלא עסקת בפרה ורביה. אמר ליה, משום דחזאי לי ברוח הקדש דנפקי מינאי בנין דלא מעלו. אמר ליה, בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד. אמר ליה, השתא הב לי ברתך, אפשר דגרמא זכותא דידי ודידך ונפקי מנאי בנין דמעלו. אמר ליה, כבר נגזרה עליך גזירה. אמר ליה, בן אמוץ, כלה נבואתך וצא, כך מקובלני מבית אבי אבא, אפילו חרב חדה מונחת על צנארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. אתמר נמי, רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרווייהו, אפילו חרב חדה מונחת על צנארו של אדם, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר 'הן יקטלני לו איהל'. דף י ע"ב אמר רבי חנן, אפילו בעל החלומות אומר לו לאדם למחר הוא מת, אל ימנע עצמו מן הרחמים, שנאמר 'כי ברוב חלומות והבלים ודברים הרבה כי את האלהים ירא'. מיד ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' (שם פסוק ב). מאי 'קיר'. אמר רבי שמעון בן לקיש, מקירות לבו, שנאמר 'מעי מעי אוחילה קירות לבי' וגו'. רבי לוי אמר, על עסקי הקיר. אמר לקנין, רבוננו של עולם, ומה שונמית שלא עשתה אלא קיר אחת קטנה החיית את בנה, אבי אבא שחפה את ההיכל כולו בכסף ובזהב על אחת כמה וכמה. זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם, והטוב בעיניך עשיתי (שם פסוק ג). מאי והטוב בעיניך עשיתי, אמר רב יהודה אמר רב, שסמך גאולה לתפלה. רבי לוי אמר, שגגו ספר רפאות.

תנו רבנן ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על שלשה הודו לו, ועל שלשה לא הודו לו. על שלשה הודו לו, גזז ספר רפואות והודו לו, כתת נחש הנחשת והודו לו, גירר עצמות אביו על מטה של חבליים והודו לו. ועל שלשה לא הודו לו, סתם מי גיחון ולא הודו לו, קצץ דלתות היכל ושיגרם למלך אשור ולא הודו לו, עבר ניסן בניסן ולא הודו לו. ומי לית ליה לחזקיהו 'החדש הזה לכם ראש חדשים', זה ניסן ואין אחר ניסן. אלא טעה בדשמואל, דאמר שמואל, אין מעברין את השנה ביום שלשים של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן. סבר הואיל וראוי לא אמרינן:

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא, כל התולה בזכות עצמו, תולין לו בזכות אחרים, וכל התולה בזכות אחרים, תולין לו בזכות עצמו. משה תלה בזכות אחרים, שנאמר וזכור לאברהם ליצחק ולישׂראל עבדיך, תלו לו בזכות עצמו, שנאמר ויאמר להשמים לולי משה בחירו עמד בפני לפניו להשיב חמתו מהשחית. חזקיהו תלה בזכות עצמו, דכתיב זכר נא את אשר התהלכתי לפניך, תלו לו בזכות אחרים, שנאמר וגנזתי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. והיינו דרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב 'הנה לשלום מר לי מר', אפילו בשעה ששיגר לו הקדוש ברוך הוא שלום, מר הוא לו:

נעשה נא עליית קיר קטנה (מל"ב ד י). רב ושמואל, חד אמר, עלייה פרוצה היתה, וקיריה. וחד אמר, אכסדרה גדולה היתה, וחלקיה לשנים. בשלמא למאן דאמר אכסדרה, היינו דכתיב 'קיר', אלא למאן דאמר עלייה, מאי 'קיר'. שקיריה. בשלמא למאן דאמר עלייה, היינו דכתיב 'עליית', אלא למאן דאמר אכסדרה, מאי 'עליית'. מעולה שבבתיים.

ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומגורה (שם). אמר אביי, ואיתימא רבי יצחק, הרוצה להנות, ינהה כאלישע. ושאינו רוצה להנות, אל ינהה כשמואל הרמתי, שנאמר ויתשובתו הרמתי כי שם ביתו, ואמר רבי יוחנן, שכל מקום שהלך שם ביתו עמו.

[א] **ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא** (שם פסוק ט). אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מכאן שהאשה מכרת באורחין יותר מן האיש. קדוש הוא. מנא ידעה. רב ושמואל, חד אמר, שלא ראתה זכוב עובר על שולחנו. וחד אמר, סדין של פשתן הציצה על מטתו, ולא ראתה קרי עליו.

[ב] **קדוש הוא**. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, הוא קדוש, ומשרתו אינו קדוש, (שנאמר) 'ויגש גיחזי להדפה'. אמר רבי יוסי ברבי חנינא, שאחזה בהוד יפיה.

[ג] **עובר עלינו תמיד**. אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב, כל המארת תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין.

[ד] **ואמר רבי יוסי ברבי חנינא** משום רבי אליעזר בן יעקב, אל יעמוד אדם במקום גבוה ויתפלל אלא במקום נמוך ויתפלל, שנאמר ממעמקים קראתיך ה'. תניא נמי הכי (תוספתא להלן ג יז) לא יעמוד אדם לא על גבי כסא ולא על גבי שרפרף ולא במקום גבוה ויתפלל, אלא במקום נמוך ויתפלל, לפי שאין גבהות לפני המקום, שנאמר 'ממעמקים קראתיך ה'', וכתיב 'תפלה לעני כי יעטוף'.

[ה] **ואמר רבי יוסי ברבי חנינא** משום רבי אליעזר בן יעקב, המתפלל צריך שיכוין את רגליו, שנאמר ורגליהם רגל ישרה.

[ו] **ואמר רבי יוסי ברבי חנינא** משום רבי אליעזר בן יעקב, מאי דכתיב 'לא תאכלו על הדם', לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם.

[ז] **אמר רבי יצחק** אמר רבי יוחנן אמר רבי יוסי ברבי חנינא משום רבי אליעזר בן יעקב, כל האוכל ושותה ואחר כך מתפלל, עליו הכתוב אומר 'ואותי השלכת אחרי גידך', אל תקרי 'גידך' אלא 'גאידך', אמר הקדוש ברוך הוא, לאחר שנתגאה זה, קבל עליו מלכות שמים:

(ט) רבי יהושע אומר עד שלש שעות. אמר רב יהודה אמר שמואל, הלכה כרבי יהושע:

(י) הקורא מכאן ואילך לא הפסיד. אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, ובלבד שלא יאמר יוצר אור. מיתיבי

הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שהוא קורא בתורה, אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה. תיובתא דרב חסדא, תיובתא. איכא דאמרי, אמר רב חסדא אמר מר עוקבא, מאי לא הפסיד, שלא הפסיד ברכות. תניא נמי הכי, הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה אבל מברך הוא שתים לפניה ואחת לאחריה.

אמר רבי מני, גדול הקורא קריאת שמע בעונתה, יותר מהעוסק בתורה, מדקתני הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה. מכלל דקורא בעונתה עדיף:

ג

[י] רבי יהושע אומר, עד שלש שעות. רבי חמנא ורב אדא בר אחא בשם רב, הלכה כרבי יהושע בשוכת. רבי חנא אמר, תרין אמורין, חד אמר בשוכת. מתיב ליה חבריה, וכי יש הלכה בשוכת. כך הוא הלכה, ולמה אמרו בשוכת, כדי שיהא אדם מזוז בעצמו לקרותה בעונתה.

תמן תנינן (שבת פ"א מ"ב) מפסיקין לקרית שמע, ואין מפסיקין לתפלה. אמר רבי אחא, קרית שמע דבר תורה, תפלה אינה דבר תורה. אמר רבי בא, קרית שמע זמנה קבוע, תפלה אין זמנה קבוע. אמר רבי יוסה, קרית שמע אינה צריכה כונה, תפלה צריכה כונה. אמר רבי מני, קשייתה קמי יוסה, ואפלו תימר קרית שמע אינה צריכה כונה, שלושה פסוקים הראשונים צריכין כונה. מן גו דאנאן ציבחד, הוא מכון.

רבי יוחנן בשם רבי שמעון בן יוחי, כגון אנו שאנו צסוקין בתלמוד תורה, אפילו לקרית שמע אין אנו מפסיקין. רבי יוחנן אמרה על גרמיה, כגון אנו שאנו צסוקין בתלמוד תורה, אפילו לתפלה אנו מפסיקין.

דן כדעתיה ודן כדעתיה. רבי יוחנן כדעתיה, דאמר רבי יוחנן, הלואי מתפללין כל היום, למה, שאין תפלה מפסדת. רבי שמעון בן יוחי כדעתיה, דרבי שמעון בן יוחי אמר, אלו הוינא קאים על טורא דסיני, בשעתה דאתיהיבת אורייתא לישראל, הוינא מתבע קמי דיתברי לבר נשא תרין פמין, חד דיהוי לעי באורייתא, וחד דיהוי עבד ביה כל צרכוי. חזר ומר, ומה אן חד הוא, לית עלמא יכול קאים ביה מן דלטורי דיליה, אלו הוון תרין על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יוסה קמי רבי ירמיה, אתיא דרבי יוחנן כרבי חנינא בן עקיבה, דתני (תוספתא להלן פ"ב) כותבי ספרים תפלין ומזוזות, מפסיקין לקרית שמע, ואין מפסיקין לתפלה. רבי חנינא בן עקיבה אומר, בשם שמפסיקין לקרית שמע, כך מפסיקין לתפלה ולתפללין ולשאור כל מצוותיה שלתורה.

ולא מודה רבי שמעון בן יוחי, שמפסיקין לעשות סכה ולעשות לולב. ולית ליה לרבי שמעון בן יוחי, הלמד על מנת לעשות ולא הלמד שלא לעשות, שהלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא. ואמר רבי יוחנן, הלמד שלא לעשות, נוח לו אלו נהפכה שליתו על פניו, ולא יצא לעולם. טעמא דרבי שמעון בן יוחי, זה שגון וזה שגון, ואין מבטלין שגון מפני שגון.

והא תנינן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד, שהוא קורא בתורה. הא בעונתה חביבה היא יותר מדברי תורה. אמר רבי יודן, רבי שמעון בן יוחי, על ידי שהיה חדיד בדברי תורה, לפיכך אינה חביבה עליו יותר מדברי תורה. אמר רבי אבא מרי, לא תנינן אלא כאדם שהוא קורא בתורה, הא בעונתה, כמשנה היא. רבי שמעון בן יוחי כדעתיה, דרבי שמעון בן יוחי אמר, העוסק במקרא מדה ואינה מדה. ורבנין עבדי מקרא כמשנה:

ג (יא) מתני' בית שמאי אומרים בערב כל אדם יבוא. {דף יא ע"א} בשלמא בית הלל קא מפרשי טעמיהו וטעמא דבית שמאי, אלא בית שמאי מאי טעמא לא אמרי כבית הלל. אמרי לך בית שמאי, אם כן נימא קרא 'בבקר ובערב', מאי 'בשכבך ובקומך', בשעת שכיבה - שכיבה ממש, ובשעת קימה - קימה ממש.

ג (יא) [יא] בית שמאי אומרים, בערב כל אדם יבוא ויקראו,

ובבקר יעמדו, שנאמר (דברים ו)

'ובשכבך ובקומך'. ובית הלל אומרים, כל אדם קורין בדרבן, שנאמר (שם)

בן, למה נאמר ובשכבך ובקומך,

בשעה שבני אדם שוכבין,

ובשעה שבני אדם עומדין. [יב]

אמר רבי טרפון, אני הייתי בא

בדרבן, והייתי לקרות בדברי בית

שמאי, וסבנתי בעצמי מפני

הלסטים. אמרו לו, כדי היית

לחוב בעצמך, שעברת על דברי

בית הלל:

תוספתא

[הלכה ג] החתנים וכל העוסקין במצות, פטורין מן קריית שמע וזמן התפלה, שנאמר (דברים ו ז) 'בשבתך בביתך' - פרט לעוסקים במצות, ובלכתך בדרך' - פרט לחתנים.

[הלכה ד] מעשה ברבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה שהיו שרויין במקום אחד, והיה רבי ישמעאל מטה ורבי אלעזר בן עזריה זקוף, הגיע

ג [יא] מתני' בית שמאי אומרים, בערב כל אדם יבוא ויקראו, ובבקר יעמדו, שנאמר (דברים ו ז) 'בשבתך בביתך ובקומך בדרך ובשכבך ובקומך'. ובית הלל אומרים, כל אדם קורין בדרבן, שנאמר (דברים ו ז) 'ובלכתך בדרך'. אם כן למה נאמר ובשכבך ובקומך. בשעה שבני אדם שוכבין, ובשעה שבני אדם עומדין. הא בית הלל מקימין תרין קריא. מה מקימין בית שמאי 'בשבתך בביתך ובקומך בדרך'. 'בשבתך בביתך' - פרט לעוסקין במצות, 'ובלכתך בדרך' - פרט לחתנים.

תני' (תוספתא פ"א) מעשה ברבי לעזר בן עזריה ורבי ישמעאל, שהיו נתונים במקום אחד. והיה רבי לעזר בן עזריה מטה, ורבי ישמעאל זקוף. הגיעה עונת קריית שמע. נזקף רבי לעזר בן עזריה והטה רבי ישמעאל. אמר רבי לעזר בן עזריה לרבי ישמעאל, אומרים לאחד בשוק: מה לך מגדל את זקנך. והוא אומר, יהיה כנגד המשיחיתין. אני שהייתי מטה נזקפתי, ואתה שהיית זקוף הטיית. אמר לו, אתה נזקפת בדברי בית שמאי, ואני הטייתי בדברי בית הלל. דבר אחר, שלא יראו התלמידין ויעשו הלכה קבע בדברי בית שמאי:

[יב] מתני' אומר רבי טרפון,

אני הייתי בא בדרבן, והייתי לקרות בדברי

בית שמאי, וסבנתי בעצמי

מפני הלסטים. אמרו לו,

כדי היית לחוב על עצמך,

שעברת על דברי בית

הלל. חבריא בשם רבי יוחנן,

דודים דברי סופרים לדברי

תורה, וחכמים בדברי תורה,

'וחכפך כנין הטוב' (שה"ש ז י). שמעון בר יוא בשם רבי

יוחנן, דודים דברי סופרים לדברי תורה, וחכמים יותר

מדברי תורה - 'כי טובים דידך מיני' (שה"ש א ב).

רבי בא בר כהן בשם רבי יודה בן פזי, תדע לך

שחכמים דברי סופרים מדברי תורה, שהרי רבי

טרפון אלו לא קרא, לא היה עובר אלא בשעה, ועל ידי

שעבר על דברי בית הלל נתחייב מיתה, על שם 'פרץ גדר

תנו רבנן בית הלל

אומרים, עומדין וקורין, יושבין וקורין, מטין

וקורין, הולכין בדרך וקורין, עוסקין במלאכתן וקורין.

מעשה ברבי ישמעאל ורבי אלעזר בן עזריה שהיו

מסובין במקום אחד, והיה רבי ישמעאל מוטה ורבי

אלעזר בן עזריה זקוף, בינו שהגיע זמן קריית שמע,

הטה רבי אלעזר בן עזריה וזקף רבי ישמעאל. אמר לו

רבי אלעזר בן עזריה לרבי ישמעאל, ישמעאל אחי,

אמשול לך משל למה הדבר דומה, משל לאחד

שאומרים לו, זקנך מגודל. אמר להם, יהיה כנגד

המשיחיתים. אף כך אתה, כל זמן שאני זקוף, אתה

מוטה. עכשיו כשאני הטיית, אתה זקפת. אמר לו, אני

עשיתי בדברי בית הלל, ואתה עשית בדברי בית שמאי.

ולא עוד, אלא שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה

לדורות. מאי 'לא עוד'. וכי תימא בית הלל נמי אית להו

מטין, הני מילי דמטה ואתא מעיקרא, אבל הכא כיון דעד

השתא הוית זקוף, והשתא מוטה, אמרי שמע מינה בבית

שמאי סבירא להו, שמא יראו התלמידים ויקבעו הלכה

לדורות

תני רב יחזקאל, עשה כדברי בית שמאי - עשה, כדברי בית הלל - עשה. רב יוסף אמר, עשה כדברי בית שמאי - לא עשה ולא כלום, דתנן (סוכה פ"ב מ"ז) מי שהיה ראשו ורובו בסוכה, ושלחנו בתוך הבית, בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין. אמרו להם בית הלל לבית שמאי, לא כך היה מעשה, שהלכו זקני בית שמאי וזקני בית הלל לבקר את רבי יוחנן בן החורנית, ומצאוהו שהיה ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית, ולא אמרו לו דבר. אמרו להם, משם ראיה, אף הם אמרו לו, אם בן היית נוהג, לא קיימת מצות סוכה מימיו. רב נחמן בר יצחק אמר, עשה כדברי בית שמאי - חייב מיתה, דתנן אמר רבי טרפון, אני הייתי בא בדרך והטתי לקרות כדברי בית שמאי, וסכנתי בעצמי מפני הלסטים. אמרו לו, כדאי היית לחוב בעצמך, שעברת על דברי בית הלל:

ד

תוספתא

זמן קרית שמע, נקף רבי ישמעאל והטה רבי אלעזר בן עזריה. אמר לו רבי ישמעאל, מה זה אלעזר. אמר לו, ישמעאל אחי, לאחד אומרים לו מפני מה זקנך מגודל, והוא אומר להם יהיה כנגד המשחיתים, אני שהייתי זקוף הפייתי, ואת שהיית מטה נזקפת. אמר לו, אתה הפיית לקים דברי בית שמאי, ואני נזקפתי לקים דברי בית הלל. דבר אחר, שלא יראו התלמידים ויעשו קבע הלכה כדבריה.

(א) 'אל תטפו יטיפון, לא יטפו לאלה לא יסג כלמות'. וכתוב (מיכה שם יא) 'אטף לך לזין ולשכר'. נביא וזקן, למה הן דומין, למלך ששלח שני פלמנטרין שלו למדינה. על אחד מהן כתב: אם אינו מראה לכם חותם שלי וסימנטרין שלי, אל תאמינו לו. ועל אחד מהן כתב: אף על פי שאינו מראה לכם חותם שלי, האמינוהו בלא חותם וסימנטרין. כך בנביא כתיב (דברים יג ב) 'ונתן אליך אות או מופת', ברם הקא (שם יז יא) 'על פי התורה אשר יורוד'.

הדא דתמר, משיצאת בת קול, אבל עד שלא יצאת בת קול, כל הרוצה להחמיר על עצמו, ולנהוג בקמרי בית שמי ובקמרי בית הלל, על זה נאמר (קהלת ב יד) 'והפסיל בחשך הולך'. כקלי אלו ואלו, נקרא רשע. אלא או כקלי ובקמרי דין, או כקלי ובקמרי דין. הדא דתמר, עד שלא יצאת בת קול, אבל משיצאת בת קול, לעולם הלכה כדברי בית הלל. וכל העובר על דברי בית הלל, חייב מיתה. תני, יצאת בת קול ואמרה, אלו ואלו דברי אלהים חיים, אבל הלכה כדברי בית הלל. איכן יצאת בת קול. רבי ביבי אמר בשם רבי יוחנן, ביבנה יצאת בת קול:

ד (יב) מתני' בשחר מברך שתיים לפניו וכו'. מאי מברך. אמר רבי יעקב [בר אידי] אמר רבי הושעיא, [דף יא ע"ב] יוצר אור ובורא חשך. ולימא יוצר אור ובורא נוגה'. כדכתיב קאמרינן. אלא מעתה, 'עשה שלום ובורא רע' מי קא אמרינן כדכתיב, אלא כתיב 'רע', וקרינן 'הכל', לישנא מעליא, הכא נמי לימא 'נוגה' לישנא מעליא. אלא אמר רבא [בר עולא], כדי להזכיר מדת יום בלילה, ומדת לילה ביום. בשלמא מדת לילה ביום, כדאמרינן 'יוצר אור ובורא חשך', אלא מדת יום בלילה היכי משפחת לה. אמר אביי, 'גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור'.

ואידך מאי היא. אמר רב

יהודה אמר שמואל, אהבה רבה. וכן אורי ליה רבי אלעזר לרבי פדת בריה, אהבה רבה. תניא נמי הכי, אין אומרים אהבת עולם, אלא אהבה רבה. ורבנן אמרי, אהבת עולם. וכן הוא אומר, ואהבת עולם אהבתיך על כן משכתיך חסד.

אמר רב יהודה אמר שמואל, השכים לשנות עד שלא קרא קריאת שמע, צריך לברך, משקרא קריאת שמע אינו צריך לברך, שכבר נפטר באהבה רבה. אמר רב הונא, למקרא צריך לברך, ולמדרש אינו צריך לברך. ורבי אלעזר אמר, למקרא ולמדרש צריך לברך, למשנה אינו צריך לברך. ורבי יוחנן אמר, אף למשנה נמי צריך לברך, [אבל לתלמוד אינו צריך לברך]. ורבא אמר, אף לתלמוד צריך [לחזור ולברך] [לברך], דאמר רב חייא בר אשי, זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דרב לתנוויי פרקין בספרא דבי רב, הוה מקדים וקא משי ידיה ובריה ומתני לן פרקין.

מאי מברך. אמר רב יהודה אמר שמואל, אשר קדשנו במצותיו וצונו לעסוק בדברי תורה. ורבי יוחנן מסיים בה הכי, הערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפיות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כלנו יודעי שמך ועוסקי תורתך ברוך אתה ה' המלמד תורה לעמו ישראל. ורב המנונא אמר, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו ברוך אתה ה' נותן התורה. אמר רב המנונא, זו היא מעולה שבברכות. [אמר רב פפא], הלכך לימרינהו לכולהו:

תנן

ד (יב) [יג] בשחר מברך שתיים לפניו ואחת לאחריה, ובערב מברך שתיים לפניו ושתיים לאחריה. אחת ארבה ואחת קצרה.

ד [יג] מתני' בשחר מברך שתיים לפניו ואחת לאחריה. ובערב מברך שתיים לפניו ושתיים לאחריה. אחת ארבה ואחת קצרה. מקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר, לקצר אינו רשאי להאריך. לחתם אינו רשאי שלא לחתם, שלא לחתם אינו רשאי לחתם. רבי סימון בשם רבי שמואל בר נחמן, על שם (יהושע א ח) 'והגית בו יומם ולילה', שתהא הגית היום והלילה שוין. רבי יוסה בר אבין בשם רבי יהושע בן לוי, על שם (תהלים קיט קסד) 'שבע ביום הללתיך, על משפטי צדקך'. רבי נחמן בשם רבי מני: כל המקום 'שבע ביום הללתיך', כאלו קים 'והגית בו יומם ולילה'.

מפני מה קורין שתי פרישיות הללו בכל יום. רבי לוי ורבי סימון, רבי סימון אמר, מפני שכתוב בהן שכיבה וקימה. רבי לוי אמר, מפני שעשרת הדברות כלולין בהן. אנכי יי אלהיך (שמות כ ב) - שמע ישראל יי אלהינו (דברים ו ד). לא יהיה לך אלהים אחרים על פני (שמות שם) - יי אחד (דברים שם). לא תשא את שם יי אלהיך לשוא (שמות שם ו) - 'ואהבת את יי אלהיך' (דברים שם ה). מן דרחים מלכא לא משתבע בשמיה ומשקר. זכור את יום השבת לקדשו (שמות שם ח) - 'למען תזכרו' (במדבר טו ז). רבי אומר, זו מצות שבת, שהיא שקולה כנגד כל מצוותיה של תורה, דכתיב (נחמיה ט יד) 'ואת שבת קדשך הודעת להם ומצוות וחקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך'. להודיעך שהיא שקולה כנגד מצוותיה של תורה. כבוד את אביך ואת אמך (שמות שם יא) - למען ירבו ימיכם וימי בניכם (דברים יא כא). לא תרצח (שמות שם יב) - ואבדתם מהרה (דברים יא יז). מן דקטיל מתקטל. לא תנאף (שמות שם), ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר טו לט). אמר רבי לוי, לבא ועינא תרין סרסורין דחטא. כתיב (משלי כג) 'תנה בני לבך לי, ועיניך, דרכי תצרנה', אמר הקדוש ברוך הוא, אי יהבת לי לבך ועיניך, אנה ידע דאת לי. לא תגנב (שמות שם) - ואספת דגנך (דברים יא יד), ולא דגנו שלחברך. לא תענה ברעך עד שקר (שמות כ יב) - 'אני יי אלהיכם' (במדבר טו מא). וכתיב (ירמיה י י) 'וה' אלהים אמת'. מהו אמת. אמר רבי אבון, שהוא אלהים חיים ומלך עולם. אמר רבי לוי, אמר הקדוש ברוך הוא, אם העדת לחברך עדות שקר, מעלה אני עליך כאלו העדת עלי שלא בראתי שמים וארץ. לא תחמד בית רעך (שמות שם יג) - 'וכתבתם על מזוזות ביתך' (דברים יא ב). ביתך ולא בית חברך.

תנן (תמיד פ"ה מ"א) **אמר להם הממונה, ברכו ברכה אחת, והן ברכו. מה ברכו. רב מתנא** **אמר בשם שמואל, זו ברכת תורה.**

וקראו עשרת הדברים, שמע, והיה אם שמע, ויאמר (משנה שם). **רבי זריקן, רבי אמי בשם ריש לקיש, זאת אומרת שאין הברכות מעכבות. אמר רבי בא, אן מן הדא, לית שמע מנה כלום, שעשרת הדברות הן הן גופה של שמע. דרב מתנא ורבי שמואל בר נחמן, תריהון אמרין, בדין היה שיהיו קורין עשרת הדברות בכל יום, ומפני מה אין קורין אותן, מפני טינת המינין, שלא יהו אומרין אלו לבדם נתנו לו למשה בסיני.**

רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יהודה בר זבדא, בדין היה שיהיו קורין פרשת בלק ובלעם בכל יום, ומפני מה אין קורין אותן, שלא להטריח על הצבור. רבי חונה אמר, מפני שכתוב בה שכיבה וקמה. רבי יוסה בירבי בון אמר, מפני שכתוב בהן יציאה ומלכות. אמר רבי אליעזר, מפני שכתובה בתורה ובנביאים ובכתובים.

וידא **אמר דא, 'אמר להם הממונה, ברכו ברכה אחת, והן ברכו. מה ברכו. מר רב מתנא בשם שמואל, זו ברכת התורה. והלא לא ברכו 'יוצר המאורות'. רבי שמואל אחי דרבי ברכיה, עדין לא יצאו המאורות, ואתא** **אמר 'יוצר המאורות'.**

ובשבת מוסיפין ברכה אחת, למשמר היוצא (תמיד שם). **מהו ברכה. אמר רבי חלבו, זו היא. השוכן בבית הזה ישע ביניכם אהוה ואהבה שלום ורעות.**

שמואל **אמר, השכים לשנות קדם קרית שמע, צריך לברך. לאחר קרית שמע, אין צריך לברך. אמר רבי בא, והוא ששנה על אתר. רבי חונה אמר, נראין הדברים. מדרש, צריך לברך. הלכות, אין צריך לברך. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי, בין מדרש בין הלכות, צריך לברך. אמר רב חיא בר אשי, נהיגין הוינן ויתבין קמי רב, בין מדרש בין הלכות, זקיקין למברכה.**

תני הקורא עם אנשי מעמד לא יצא, כי מאחרים היו. **רבי זעירא בשם רבי אמי, ביומוי דרבי יוחנן הוינן נפקין לתעניתא, וקריי שמע בתלת שעין, ולא הוה ממחי בידן. רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו, ביומוי דרבי חנינה הוינן נפקין לתעניתא, וקרינן שמע בתר תלת שעין, ולא הוה ממחי בידן. רבי יוסה ורבי אחא נפקין לתעניתא. אתו צבורא וקרון שמע בתר תלת שעין. בצא רבי אחא ממחיא בידן. אמר ליה רבי יוסה, ולא כבר קראו אותה בעונתה, כלום קורין אותה, אלא כדי לעמד בתפלה מתוך דבר תורה. אמר ליה, מפני ההדיוטות, שלא יהו אומרים בעונתה הן קורין אותה:**

תנן (תמיד פ"ה מ"א) **אמר להם הממונה, ברכו ברכה אחת, והם ברכו. וקראו עשרת הדברות, שמע, והיה אם שמע, ויאמר. וברכו את העם שלש ברכות, אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי 'ברכה אחת'. כי הא דרבי אבא ורבי (יוסי) [יוסף] בר אבא איקלעו לההוא אתרא, בעו מניהו מאי 'ברכה אחת', לא הוה בידיהו. (ו)אתו שיליהו לרב מתנא, לא הוה בידיה. אתו שיליהו לרב יהודה, אמר להו, הכי אמר שמואל, אהבה רבה. ואמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש, יוצר אור. כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר, הא דרבי זריקא לאו בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר, דאמר רבי זריקא אמר רבי אמי אמר רבי שמעון בן לקיש, זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו. אי אמרת בשלמא 'יוצר אור' הוה אמרי, היינו דברכות אין מעכבות זו את זו, דלא קא אמרי 'אהבה רבה'. (נדף יב ע"א) אלא אי אמרת 'אהבה רבה' הוה אמרי, מאי ברכות אין מעכבות זו את זו, דלמא האי דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור, וכי מטא זמן יוצר אור הוה אמרי. ואי מכללא מאי דאי מכללא, לעולם אהבה רבה הוה אמרי, וכי מטא זמן יוצר אור הוה אמרי ליה, ומאי ברכות אין מעכבות זו את זו, סדר ברכות:**

וקראו עשרת הדברות, שמע, והיה אם שמע, ויאמר. (אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים). **אמר רב יהודה אמר שמואל, אף בגבולין בקשו לקרות בן, אלא שפכר בטלום מפני תרעומת המינין. תניא נמי הכי, רבי נתן אומר, בגבולין בקשו לקרות בן, אלא שפכר בטלום מפני תרעומת המינין. רבה בר בר חנה [נ"א]: רבה בר רב הונא, סבר למקבעינהו בסורא. אמר ליה רב חסדא, כבר בטלום מפני תרעומת המינין. אמימר סבר למקבעינהו בנהרדעא, אמר ליה רב אשי, כבר בטלום מפני תרעומת המינין:**

ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. מאי 'ברכה אחת'. אמר רבי חלבו, משמר היוצא אומר למשמר הנכנס, מי ששכן את שמו בבית הזה, הוא ישכין ביניכם אהבה ואהוה ושלום ורעות:

(יג)

(יג) **מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהֶאָרִיךְ** [וכו'] **לְחֹתוֹם אֵינוֹ רִשְׁאֵי שְׁלֹא לְחֹתוֹם** [וכו']. פְּשִׁיטָא הֵיכָא דְקָא נְקִיט כְּסָא דְחִמְרָא בִּידֵיהּ, וְקִסְכָּר דְּשִׁכְרָא הוּא, וּפְתַח וּמִכְרָךְ אֲדַעְתָּא דְּשִׁכְרָא, וְסִיִּים בְּדַחְמָרָא, יֵצֵא, דְּאֵי נָמִי אִם אָמַר שֶׁהֵכָל נִהְיָ בְּדָרְוֹ יֵצֵא, דְּהָא תָּנִן עַל כּוֹלָם אִם אָמַר שֶׁהֵכָל נִהְיָ בְּדָרְוֹ יֵצֵא. אֲלֵא הֵיכָא דְקָא נְקִיט כְּסָא דְּשִׁכְרָא בִּידֵיהּ, וְקִסְכָּר דְּחִמְרָא הוּא, פְּתַח וּבְרִיךְ אֲדַעְתָּא דְּחִמְרָא, וְסִיִּים בְּדַחְמָרָא, מֵאֵי, בְּתַר עֵיקַר בְּרָכָה אֲזִלְיָן, אוּ בְּתַר חֲתִימָה אֲזִלְיָן.

(יג) [יד] **מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהֶאָרִיךְ, אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְקַצֵּר. לְקַצֵּר, אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְהֶאָרִיךְ. לְחֹתָם, אֵינוֹ רִשְׁאֵי שְׁלֹא לְחֹתָם. וְשְׁלֹא לְחֹתָם, אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְחֹתָם:**

[יד] **מָקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהֶאָרִיךְ** [וכו']. אֵלוֹ בְּרֹכּוֹת שְׁמֹאֲרִיכִין בְּהֵן. בְּרֹכּוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים, וּבְרֹכּוֹת תַּעֲנִית צָבוּר. מִבְּרֹכּוֹתָיו אָדָם נִכָּר אִם תִּלְמִיד חֶכֶם הוּא, אִם בּוֹר הוּא. אֵלוֹ בְּרֹכּוֹת שְׁמֹאֲרִיכִין בְּהֵם, הַמִּבְרָךְ עַל הַמִּצְוֹת וְעַל הַפְּרוֹת, וּבְרֹכַת הַזִּמּוּן, וּבְרֹכַת אַחֲרוֹנָה שְׁלֹאֲחֵר הַמְּזוּן (תוספתא פ"א). הָא כָּל שְׁאָר הַבְּרֹכּוֹת, אָדָם מֵאָרִיךְ. אָמַר חֲזַקִּיָּה, מִן מַה דְּתַנִּי, הַמֵּאָרִיךְ הָרִי זֶה מְגַנֵּה, וְהַמִּקְצֵר הָרִי זֶה מְשַׁבַּח. הָדָא אָמְרָה שְׁאִין זֶה כָּלִל. תַּנִּי, צָרִיךְ לְהֶאָרִיךְ בְּגוֹאֵל יִשְׂרָאֵל בְּתַעֲנִית. הָא בְּשֵׁשׁ שֶׁהוּא מוֹסִיף, אֵינוֹ מֵאָרִיךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵה, שְׁלֹא תֵאמַר, הוּאִיל וְהִיא מַעֲיִן שְׁמִנָּה עֲשָׂרָה, לֹא יֵאָרִיךְ בָּהּ. לָפָם כֵּן צָרָה מִימֵר, צָרִיךְ לְהֶאָרִיךְ בְּגוֹאֵל יִשְׂרָאֵל בְּתַעֲנִית.

אֵלוֹ בְּרֹכּוֹת שְׁשׁוּחִינִין בְּהֵן. בְּרֹאשׁוֹנָה תַּחֲלָה וְסוּף, וּבְמוֹדִים תַּחֲלָה וְסוּף. הַשְּׁוֹחֵחַ עַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, מְלַמֵּד אֹתוֹ שְׁלֹא יִשְׁוֹחַ (תוספתא פ"א). רַבִּי יִצְחָק בֶּר נַחֲמָן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, כִּהֵן גְּדוֹל שׁוֹחֵחַ עַל סוּף כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. הַמֶּלֶךְ, רֹאשׁ כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וְסוּף כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה. רַבִּי סִימּוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, הַמֶּלֶךְ מְשֻׁהָא כּוֹרֵעַ אֵינוֹ זוֹקֵף, עַד שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם כָּל תַּפְלָתוֹ. מַה טַּעְמָא. (מְלָכִים א חגד) 'וַיִּהְיֶה כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יי, אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת, קָם מִלְּפָנֵי מִזְבֵּחַ יי מִכְּרַע עַל בְּרִכְיֹו'. אֵי זֶה כְּרִיעָה וְאֵי זֶה בְּרִיכָה. רַבִּי חִזְיָא רַבָּא הִרָאָה כְּרִיעָה לְפָנֵי רַבִּי, וְנִפְסַח וְנִתְרַפָּא. רַבִּי לֹוִי בֶר סִיסי הִרָאָה בְּרִיכָה לְפָנֵי רַבִּי, וְנִפְסַח וְלֹא נִתְרַפָּא. (מְלָכִים א חגד) 'וְכַפְּיוּ פְּרָשׁוֹת הַשְּׁמַיִם'. אָמַר רַבִּי אִיבּוֹ, כִּגוֹן הֵדֵן נִקְרוֹס הָיָה עוֹמֵד. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּר אַבִּינָא, כַּכְּפִים הִלְלוּ שְׁלֹא נִטְפוּ בְּכַנִּינִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כְּלוּם.

תָּנָא רַבִּי חֵלְפָתָה בֶּן שְׁאֹוֹל, הֵכָל שׁוּחִינִין עִם שְׁלִיחַ צָבוּר בְּהוֹדָאָה. רַבִּי זְעִירָא אָמַר, וּבִלְבַד בְּמוֹדִים. רַבִּי זְעִירָא סָבַר לְקְרוּבָה כְּדִי לְשׁוּחַ עִמּוֹ תַּחֲלָה וְסוּף. רַבִּי יִסָּא כְּדִי סָלִיק לְהֵכָא, חֲמַתוֹן גָּחִינִין וּמִלְחָשִׁין. אָמַר לֹוִן, מַהוּ דֵּן לְחִישָׁה, וְלֹא שְׁמִיעַ דְּמַר רַבִּי חֵלְבּוֹ, רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן בְּשֵׁם רַבִּי יְרֵמְיָה, רַבִּי חֲנִינָא בְּשֵׁם רַבִּי מִישָׁא, רַבִּי חִזְיָא בְּשֵׁם רַבִּי סִימָא, וְאֵית דְּאִמְרִין לִיהּ חֲבִירָא בְּשֵׁם רַבִּי סִימָא, מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, אֲדוֹן כָּל הַבְּרִיּוֹת, אֱלֹהֵי הַתְּשַׁבְּחוֹת, צוּר הָעוֹלָמִים, חֵי הָעוֹלָם, יוֹצֵר בְּרָאשִׁית, מַחֲיָה מֵתִים, שֶׁחַיִּיתֵנוּ וְקִימָתֵנוּ וְזִכְרֵנוּ וְסִיעֵתֵנוּ, וְקִרְבָּתֵנוּ לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ. בְּרוּךְ אַתָּה יי אֵל הַהוֹדָאוֹת. **רַבִּי בָּא** בֶּר זִבְדָּא בְּשֵׁם רַב, מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, שְׁאֵנוּ חֲכִיכִין

תָּא שְׁמַע שְׁחִרִית פְּתַח בְּיוֹצֵר אֹר וְסִיִּים בְּמַעֲרִיב עֶרְבִים, לֹא יֵצֵא. פְּתַח בְּמַעֲרִיב עֶרְבִים וְסִיִּים בְּיוֹצֵר אֹר, יֵצֵא. עֶרְבִית פְּתַח בְּמַעֲרִיב עֶרְבִים וְסִיִּים בְּיוֹצֵר אֹר, לֹא יֵצֵא. פְּתַח בְּיוֹצֵר אֹר וְסִיִּים בְּמַעֲרִיב עֶרְבִים, יֵצֵא. כָּלִלּוֹ שֶׁל דְּבַר, הֵכָל הוֹלֵךְ אַחֵר הַחֲתוּם. שְׁאֵנִי הָתָם דְּקֶאָמַר 'בְּרוּךְ יוֹצֵר הַמְּאוֹרוֹת'. הַנִּיחָא לְרַב דְּאָמַר כָּל בְּרָכָה שְׁאִין בָּהּ הַזְכָּרָה הַשֵּׁם אֵינָה בְּרָכָה, שְׁפִיר, אֲלֵא לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר כָּל בְּרָכָה שְׁאִין בָּהּ מַלְכוּת אֵינָה בְּרָכָה, מֵאֵי אִיכָא לְמִימַר. אֲלֵא כִּינּוֹן דְּאָמַר רַבָּה בֶּר עוֹלָא כְּדִי לְהַזְכִּיר מֵדַת יוֹם בְּלִילָה וּמֵדַת לֵילָה בַּיּוֹם, כִּי קֶאָמַר בְּרָכָה וּמַלְכוּת מַעֲרָא, אֲתִרְוִיָּהּ קֶאָמַר.

תָּא שְׁמַע מְסִיפָא, כָּלִלּוֹ שֶׁל דְּבַר, הֵכָל הוֹלֵךְ אַחֵר הַחֲתוּם. 'כָּלִלּוֹ שֶׁל דְּבַר' לְאִיתוּי מֵאֵי, לֹא לְאִיתוּי הָא דְּאִתְּרִין. לֹא, לְאִיתוּי נִהְיָא וְתַמְרִי. הֵיכִי דְּמִי, אִילִימָא דְּאָכַל נִהְיָא וְקִסְכָּר דְּתַמְרִי אָכַל, וּפְתַח אֲדַעְתָּא דְּתַמְרִי וְסִיִּים בְּדִנְהֶמָּא, הֵינֵנוּ בְּעִיָּין. לֹא צָרִיכָא, כִּגוֹן דְּאָכַל תַּמְרִי וְקִסְכָּר נִהְיָא אָכַל, וּפְתַח בְּדִנְהֶמָּא וְסִיִּים בְּתַמְרִי [יֵצֵא], דְּאִפִּילוּ סִיִּים בְּדִנְהֶמָּא נָמִי יֵצֵא, מֵאֵי טַעְמָא, דְּתַמְרִי נָמִי מִיּוֹן זִינִי:

[א] **אָמַר רַבָּה בֶּר חֲנִינָא סָבָא מְשֻׁמִּיָּה דְּרַב, כָּל שְׁלֹא אָמַר אָמַת וְיָצִיב שְׁחִרִית, וְאָמַת וְאָמֻנָה עֶרְבִית, לֹא יֵצֵא יְדִי חוּבָתוֹ, שְׁנֵאֲמַר לְהַגִּיד בְּבִקְרָה חֲסִדָּךְ וְאָמֻנָתְךָ בְּלִילוֹת:**

[ב] **וְאָמַר רַבָּה בֶּר חֲנִינָא סָבָא מְשֻׁמִּיָּה דְּרַב, הַמִּתְפַּלֵּל כְּשֶׁהוּא כּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּכַרְוֹךְ, וְכִשְׁהוּא זוֹקֵף בְּשֵׁם. אָמַר שְׁמוּאֵל, מֵאֵי טַעְמָא דְּרַבָּה, דְּכָתִיב ה' זוֹקֵף כְּפּוֹפִים. מִיתִיבִי, מִפְּנֵי שְׁמִי נַחַת הוּא, מִי כְּתִיב 'בְּשִׁמִּי, מִפְּנֵי שְׁמִי' כְּתִיב. אָמַר לִיהּ שְׁמוּאֵל לְחִזְיָא בֶּר רַב, בֶּר אֲוִירָאן, תָּא וְאִמָּא לָךְ מִלְתָּא מַעֲלִייתָא דְּאָמַר אַבּוּךְ, הֵכִי אָמַר אַבּוּךְ, כְּשֶׁהוּא כּוֹרֵעַ כּוֹרֵעַ בְּכַרְוֹךְ, כְּשֶׁהוּא זוֹקֵף זוֹקֵף בְּשֵׁם. {דף יב ע"ב} רַב שֶׁשֶׁת, כִּי כְּרַע כְּרַע כְּחִיּוּרָא, כִּי קָא זָקִיף זָקִיף כְּחִיּוּרָא:**

[ג] וְאָמַר רַבָּה בַּר חֲנִינָא סָבָא מִשְׁמִיָּה דְּרַב, כָּל הַשָּׁנָה כּוֹלֵה אָדָם מִתְפַּלֵּל הָאֵל הַקָּדוֹשׁ, מִלֶּךְ אוֹהֵב צִדְקָה וּמִשְׁפָּט, חוֹנֵן מַעֲשֵׂה יָמִים שְׁבִין רָאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכַּפּוּרִים, שֶׁמִּתְפַּלֵּל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְהַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אֶפִּילוּ אָמַר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ יֵצֵא, שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּגְבֶּה ה' צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדַּשׁ בְּצִדְקָה, אִימָתִי וַיִּגְבֶּה ה' צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט, אֵלּוּ עֲשֵׂה יָמִים שְׁמֹרֵאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים, וְקֹאֶמֶר הָאֵל הַקָּדוֹשׁ. מֵאִי הוּא עֲלֶה. אָמַר רַב יוֹסֵף, הָאֵל הַקָּדוֹשׁ וּמִלֶּךְ אוֹהֵב צִדְקָה וּמִשְׁפָּט. רַבָּה אָמַר, הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ וְהַמֶּלֶךְ הַמִּשְׁפָּט. וְהַלְכָתָא כְּרַבָּה:

[ד] וְאָמַר רַבָּה בַּר חֲנִינָא סָבָא מִשְׁמִיָּה דְּרַב, כָּל שְׁאֵפְשָׁר לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבִירוֹ וְאִינוּ מְבַקֵּשׁ, נִקְרָא חוֹטֵא, שֶׁנֶּאֱמַר גַּם אֲנֹכִי חָלִילָה לִי מִחֲטָא לִּי מִחֲדוֹל לְהִתְפַּלֵּל בְּעַדְכֶם. אָמַר רַבָּא, אִם תִּלְמִיד חָכָם הוּא, צָרִיךְ שִׁיחָלָה עֲצֻמוֹ עָלָיו. מֵאִי טַעְמָא, אִילִימָא מִשּׁוֹם דְּכָתִיב וְאִין חוֹלָה מִכֶּם עָלֵי וְגוֹלָה אֶת אֲזִנִּי, דִּילְמָא מִלֶּךְ שְׁאִנִּי. אֵלָּא מִהֲבָא, וְאִנִּי בְּחִלּוֹתָם לְבוּשִׁי וְגו':

[ה] וְאָמַר רַבָּה בַּר חֲנִינָא סָבָא מִשְׁמִיָּה דְּרַב, כָּל הָעוֹשֶׂה דְּבַר (עֲבִירָה) וּמִתְבַּיֵּשׁ בּוֹ, מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עוֹנוֹתָיו, שֶׁנֶּאֱמַר לִמְעַן תִּזְכְּרִי וּבִשְׁתּוֹלָה לֶךְ עוֹד פִּתְחוֹן פֶּה מִפְּנֵי כְלִמְתּוֹ בְּכַפְרֵי לֶךְ לְכָל אֲשֶׁר עָשִׂיתָ נֶאֱמַר ה' אֱלֹהִים. [ו] דִּילְמָא צָבִיר שְׁאִנִּי. אֵלָּא מִהֲבָא, וְאִמָּר שְׁמוּאֵל אֵל שְׁאוּל לָמָּה הִרְגַּנְתִּי לְהַעֲלוֹת אוֹתִי וְאִמָּר שְׁאוּל צַר לִי מְאֹד וּפְלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בִּי וְה' סָר מִעָלַי וְלֹא עָנְנִי עוֹד גַּם בִּיד הַגְּבִיָּאִים גַּם בְּחִלּוּמוֹת וְאֶקְרָאָה לֶךְ לְהוֹדִיעֲנִי מִה אֲעֲשֶׂה. וְאִילוּ אוֹרִים וְחִמִּים לֹא קָאֶמַר, מִשּׁוֹם דְּקִטְלִיה לְנוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים. וּמִנֵּין דְּאֲחִילוּ לִיה מִן שְׁמִיָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (וְאִמָּר שְׁמוּאֵל אֵל שְׁאוּל מִחֵר) [וּמִחֵר] אֶתָּה וּבְנֶיךָ עִמִּי, וְאִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן, עִמִּי בְּמִחִיצָתִי. וְרַבִּנָּן אָמְרִי, מִהֲבָא, וְהוֹקְעוֹנָם לִי בְּגִבְעַת שְׁאוּל בְּחֵיר ה', יִצְתָּה בַּת קוֹל וְאִמָּרָה, בְּחֵיר ה'.

אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ בַּר זוֹטְרָתִי אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר זְבִידָא, בְּקָשׁוֹ לְקַבּוֹעַ פְּרֶשֶׁת בְּלֶק בְּקֵרִית שְׁמַע, וּמִפְּנֵי מַה לֹּא קָבַעָהּ, מִשּׁוֹם טוֹרַח צְבוּר. מֵאִי טַעְמָא, אִילִימָא מִשּׁוֹם דְּכָתִיב בָּה אֵל מוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם, לִימָא פְּרֶשֶׁת רַבִּית וּפְרֶשֶׁת מִשְׁקָלוֹת, דְּכָתִיב בָּהּ יִצְאֵת מִצְרַיִם. אֵלָּא אָמַר רַבִּי יוֹסִי בַּר אֲבִין, מִשּׁוֹם דְּכָתִיב בָּהּ הָאִי קָרָא, קָרַע שָׁכָב כְּאִרִּי וּכְלָבִיא מִי קִימְנָו. וְלִימָא הָאִי פְּסוּקָא וְתוֹ לֹא. גְּמִירָא, כָּל פְּרֶשֶׁת דְּפִסְקָה מִשָּׁה רַבִּינוּ פְּסִקִּין, דִּלְא פְּסִקָה מִשָּׁה רַבִּינוּ לֹא פְּסִקִּין.

פְּרֶשֶׁת צִיצִית, מִפְּנֵי מַה קָבַעָהּ. אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא (חֲבִיבָא) [זְבִידָא], מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, מִצְוַת צִיצִית, יִצְאֵת מִצְרַיִם, עוֹל מִצְוֹת, (וְדַעַת מִנִּינִים), הִרְהוּר עֲבִירָה וְהִרְהוּר עֲבוּדָה זָרָה. בְּשִׁלְמָא הִנֵּי תִלַּת מִפְּרָשֵׁן, עוֹל מִצְוֹת דְּכָתִיב וְרִאִיתָם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת ה', צִיצִית דְּכָתִיב וְעָשׂוֹ לָהֶם צִיצִית וְגו', יִצְאֵת מִצְרַיִם דְּכָתִיב אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי וְגו', אֵלָּא (דַּעַת מִנִּינִים) הִרְהוּר עֲבִירָה וְהִרְהוּר עֲבוּדָה זָרָה מְנָלָן. דְּתַנָּא (סְפָרִי פִּרְשֵׁת שִׁלַּח) אַחֲרֵי לְבַבְכֶּם – זֶה מִינּוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר אָמַר נָבֵל נָבֵל בְּלָבוּ אֵין אֱלֹהִים. אַחֲרֵי עֵינֵיכֶם – זֶה הִרְהוּר עֲבִירָה, שֶׁנֶּאֱמַר וַיֹּאמֶר שְׁמִשׁוֹן אֵל אֲבִיו אוֹתָהּ קָח לִי כִּי הִיא יְשֻׁרָה בְּעֵינִי. [אֲשֶׁר] אֲתָם זִנְוִים [אַחֲרֵיהֶם] – זֶה הִרְהוּר עֲבוּדָה זָרָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבָּעֲלִים:

ה

לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ. (תְּהִלִּים ע"א כג) 'תְּרַנְנָה שְׁפָתַי כִּי אֲזַמְרָה לָךְ, וְנִפְשִׁי אֲשֶׁר פָּדִיתָ, בְּרוּךְ אַתָּה יי אֵל הַהוֹדָאוֹת. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אֵינָא בִּשְׁם רַבִּי אַחָא, הוֹדִיָּה וְשִׁבַּח לְשִׁמְךָ. לֶךְ גְּדֻלָּה, לֶךְ גְּבוּרָה, לֶךְ תְּפָאֶרֶת. יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתְּסַמְכֵנוּ מִנְפִּילָתְנוּ, וְתַזְקֵנוּ מִכְּפִיפְתְּנוּ, כִּי אַתָּה הוּא סוֹמֵךְ נוֹפְלִין וְזוֹקֵף כְּפוּפִים, וּמִלָּא רַחֲמִים, וְאִין עוֹד מְלַבְדֵךְ. בְּרוּךְ אַתָּה יי אֵל הַהוֹדָאוֹת. בַּר קֶפְרָא אָמַר, לֶךְ כְּרִיעָה, לֶךְ כְּפִיפָה, לֶךְ הַשְׁתַּחֲוּיָה, לֶךְ בְּרִיכָה, 'כִּי לֶךְ תִּכְרַע כָּל בְּרִךְ, תִּשְׁבַּע כָּל לְשׁוֹן'. (דְּה"א כ"ט י"א) 'לֶךְ יי הַגְּדֻלָּה, וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֶרֶת וְהַנִּצָּח וְהַהוֹד, כִּי כָּל בְּשָׁמִים וּבְאָרֶץ, לֶךְ יי

תוספתא

[הלכה ט] אִילוּ בְּרִכּוֹת שְׁפוֹתָחִין בְּהֵן בְּבִירוֹךְ. כָּל הַבְּרִכּוֹת בְּלֵן פּוֹתָחִין בְּבִירוֹךְ, חוּץ מִבְּרִכָּה הַסְּמוּכָה לְשִׁמְעוֹ, וּבְרִכָּה הַסְּמוּכָה לְבְּרָכָה אַחֲרֵת, שְׁאִין פּוֹתָחִין בְּהֵן בְּבִירוֹךְ, וְאִין עוֹנִין עִם הַמְּבָרֵךְ. רַבִּי יְהוּדָה הֵיךְ עוֹנֶה עִם הַמְּבָרֵךְ, 'קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ' וְגו' (יִשְׁעִיָּה ו' ג'), וְ'בְּרוּךְ' וְגו' (יִחוּזָאֵל ג' יב). כָּל אֵלּוּ הֵיךְ קוֹרֵא רַבִּי יְהוּדָה עִם הַמְּבָרֵךְ.

הַמְּמַלְכָּה, וְהַמְּתַנַּשֵּׂא לְכָל לְרֹאשׁ. וְהַעֲשֵׂר וְהַכְּבוֹד מִלְּפָנֶיךָ, וְאַתָּה מוֹשֵׁל בְּכָל, וּבִיבְרִיךְ כַּח וּגְבוּרָה וּבִיבְרִיךְ לְגִדְלָה וְלִחְזוֹק לְכָל. וְעַתָּה אֱלֹהֵינוּ, מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ, וּמִהֲלִילִים לְשֵׁם תְּפָאֶרְתְּךָ. בְּכָל לַבּ וּבְכָל נֶפֶשׁ מִשְׁתַּחֲוִים. (תְּהִלִּים ל"ה י) כָּל עֲצָמוֹתֵי תַאמְרָנָה, יי מִי כְּמוֹךְ מַצִּיל עֲנִי מִחֻזַּק מִמֶּנּוּ, וְעֵנִי וְאֲבִיוֹן מִגְּזֻלוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי אֵל הַהוֹדָאוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹדָן, נִהְיִין רַבִּין אֲמִרִין בְּלַחוֹן. וְאִית דְּמִרִין, אוֹ הָדָא אוֹ הָדָא.

תְּנִי, וּבְלִבְדִּי שְׁלֵא יִשְׁוֹחַ יוֹתֵר מְדִי. אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, וּבְלַחוֹד דִּלָּא יַעֲבִיד בְּהֵן חֲרָדוֹנָה, אֵלָּא (תְּהִלִּים ל"ה י) 'כָּל עֲצָמוֹתֵי תַאמְרָנָה, יי מִי כְּמוֹךְ'. מִלְּתִיָּה דְּחִנָּן בַּר בָּא פְּלִיגָא, דְּחִנָּן בַּר בָּא אָמַר לְחֲבֵרִיא, נִימַר לְכוֹן מִלָּא טָבָא דְּחִמִּית לְרַב עֲבִיד, וְאִמְרִיתָה קָמִי שְׁמוּאֵל וְקָם וְנִשָּׁק עַל פְּמִי 'בְּרוּךְ אַתָּה', שׁוֹחֵחַ; בָּא לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם, זוֹקֵף. שְׁמוּאֵל אָמַר, אָנָּה אֲמִרִית טַעְמָא, (תְּהִלִּים קמ"ח) 'יי זָקֵף כְּפוּפִים'. אָמַר רַבִּי אָמִי, לֹא מִסְתַּבְּרָה, אֵלָּא (מִלְּאֲכִי ב"ה) 'וּמִפְּנֵי שְׁמִי נִחַת הוּא'. אָמַר רַבִּי אֲבִין, אֵלּוּ הוּא כְּתִיב 'בְּשְׁמִי נִחַת הוּא', יָאוּת. לִית כְּתִיב אֵלָּא 'וּמִפְּנֵי שְׁמִי נִחַת הוּא'. קִדְּם, עַד שְׁלֵא הִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם, כְּכַר נִחַת הוּא. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַתָּן בִּשְׁם רַבִּי חֲמָא בַּר חֲנִינָא, מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁשָׁחַח יוֹתֵר מְדִי, וְהַעֲבִירוּ רַבִּי. רַבִּי אָמִי אָמַר, רַבִּי יוֹחָנָן הוּא מַעֲבֵר. אָמַר לִיה רַבִּי חֲמָא בַּר בָּא, לֹא הוּא מַעֲבֵר, אֵלָּא גִּזְרָה.

אֵלּוּ בְּרִכּוֹת שְׁפוֹתָחִין בְּהֵן בְּבִירוֹךְ, כָּל הַבְּרִכּוֹת פּוֹתָחִין בְּהֵן בְּבִירוֹךְ. וְאִם הֵיכָּה בְּרִכָּה סְמוּכָה לְחֲבֵרָתָהּ, כְּגוֹן קֵרִית שְׁמַע וְתַפְלָה, אֵין פּוֹתָחִין בְּהֵן בְּבִירוֹךְ (תוֹסֵפְתָא פ"א). הֵתִיב רַבִּי יְרֵמְיָה, הִרִי גִּלְגָּל, שְׁנִיָּה הִיא, דְּמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלֵּל אִם שְׁמַעָה בְּבִית הַכְּנֶסֶת יֵצֵא. הֵתִיב רַבִּי אֶלְעָזָר בִּירְבִּי יוֹסֵה קָמִי רַבִּי יוֹסֵה, וְהָא סוּפָה. אָמַר לִיה, שְׁתִּים הֵנָּה, אַחַת לְבָא וְאַחַת לְשִׁעֵבֵר. הֵתִיבֵנוּ, הִרִי הַבְּדֻלָּה. שְׁנִיָּה הִיא, דְּמַר רַבִּי בָּא בַר זְבִידָא, רַבִּי הִיךְ מְפֻזָּן וְחוֹדֵר וְכוֹלְלָן עַל הַכּוֹס. רַבִּי חֲמָא רַבָּה הִיךְ מְכַנְסָן. הֵתִיבֵנוּ, הִרִי 'בְּבִירוֹךְ'. שְׁנִיָּה הִיא, שְׁאִם הִי שְׁנִים יוֹשְׁכִין וְאִוְכְלִין, שְׁאִין אוֹמְרִין 'בְּבִירוֹךְ'. הִרִי 'הַטּוֹב וְהַמְּטִיב'. שְׁנִיָּה הִיא, דְּמַר רַב חוּנָא, מִשְׁנַתְּנוּ הַרוּגִי בִּיתָר לְקַבּוּרָה, נִקְבְּעָה 'הַטּוֹב וְהַמְּטִיב'. 'הַטּוֹב', שְׁלֵא הִסְרִיחוּ, 'וְהַמְּטִיב', שְׁנַתְּנוּ לְקַבּוּרָה. הָא קִדְּשָׁה. שְׁנִיָּה הִיא, שְׁאִם הִי יוֹשֵׁב וְשׁוֹתָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְקִדְּשָׁה עָלָיו הַיּוֹם, שְׁאִינוּ אוֹמְרִי 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן'. וְהָא סוּפָה. אָמַר רַבִּי מְנָא, טוֹפּוֹס בְּרִכּוֹת כֶּךָ הוּא.

אָמַר רַבִּי יוֹדָן, מִטְּבַע קָצוֹר פּוֹתַח בְּהֵן בְּבִירוֹךְ, וְאִינוּ חוֹתֵם בְּהֵן בְּבִירוֹךְ. מִטְּבַע אָרוּךְ, פּוֹתַח בְּבִירוֹךְ וְחוֹתֵם בְּבִירוֹךְ. כָּל הַבְּרִכּוֹת אַחֲרֵי חֲתוּמִיָּהֶן. אֵין אוֹמְרִים בְּרִכָּה פְּסוּק. הֵתִיב רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי אֶלְעָזָר קָמִי רַבִּי יוֹסֵה, מִכִּין דְּתַמַּר אַחֲרֵי חֲתוּמִיָּהֶן, יֹאמַר בְּרִכָּה פְּסוּק. אָמַר, חֲכִים הוּא הֵדֵן טְלִיָּה, דְּהוּא סְבוּר מְהוּ אַחֲרֵי חֲתוּמִיָּהֶן, וְיֹאמַר דְּבַר עוֹמֵד הַשְּׁחִירִים וְיִשְׁכַּח וְיִזְכְּרֵנוּ אִם וְשִׁלְשַׁרְכֵנוּ

ה (יד) מתני' מוזכרין יציאת מצרים בלילות וכו'. תניא (תוספתא פ"א) אמר להם בן זומא לחכמים, וכי מוזכרין יציאת מצרים לימות המשיח, והלא כבר נאמר הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד

חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם. אמרו לו, לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר, ויציאת מצרים טפל לו. כיוצא (בו) [בדבר] אתה אומר, לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך {דף יג ע"א} לא שיעקר יעקב ממקומו, אלא [שיהא] ישראל עיקר ויעקב טפל לו. וכן הוא אומר אל תזכרו ראשונות וקדמוניות אל תתבוננו, אל תזכרו ראשונות - זה שעבוד מלכיות, וקדמוניות אל תתבוננו - זו יציאת מצרים. הנני עושה חדשה עתה תצמח. תני רב יוסף, זו מלחמת גוג ומגוג. משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה זאב. פגע בו ארי וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה ארי. פגע בו נחש וניצל ממנו, שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש. אף כך ישראל, צרות אחרונות משכחות את הראשונות: אברהם הוא אברהם, בתחלה נעשה אב לארם, ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו. שרי היא שרה, בתחלה נעשית שרי לאומתה, ולבסוף נעשית שרה לכל העולם כולו: תני

ה (יד) [טו] מוזכרין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבועים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טו) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך'. 'ימי חייך' - הימים, 'כל ימי חייך' - הלילות. וחכמים אומרים, 'ימי חייך' - להביא לימות המשיח:

סליק פירקא

תוספתא

[הלכה י'] מוזכרין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבועים שנה ולא זכיתי שאשמע שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טו ג) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך', 'ימי חייך' - הימים, 'כל ימי חייך' - הלילות. וחכמים אומרים, 'ימי חייך' - העולם הזה, 'כל ימי חייך' - להביא לימות המשיח. אמר להם בן זומא, וכי מוזכרין יציאת מצרים לימות המשיח. והלא כבר נאמר (ירמיה טו יט) 'לכן הנה ימים באים נאם ה', ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי ה' אשר העלה

ה [טו] מתני' מוזכרין יציאת מצרים בלילות. אמר רבי אלעזר בן עזריה, הרי אני כבן שבועים שנה, ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, שנאמר (דברים טו ג)

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך, 'ימי חייך' - הימים, 'כל ימי חייך' - הלילות. וחכמים אומרים, 'ימי חייך' - העולם הזה, 'כל ימי חייך' - העולם הבא, להביא את ימות המשיח. אף על פי שנכנס לגדלה, האריך ימים. הדיא אמרה שהגדלה מקצרת ימים.

תמן אמרין, לא תחיל ויאמר, ואם התחיל גומר. ורבני דהקא אמרין, מתחיל ואינו גומר. מתניתא פליגא על רבני דתמן, מוזכרין יציאת מצרים בלילות. רבי בא רב יהודה בשם רב, מודים אנחנו לך שהוצאתנו ממצרים ופדינתנו מבית עבדים להודות לשמך. מתניתא פליגא על רבני דהקא, (להלן פ"ב מ"ב) ויאמר אינו נוהג אלא ביום. כל פרשת ויאמר אינו נוהג אלא ביום. רבי בא בר אבא נחית לתמן, תמיתון מתחילין וגומרין. ולא שמיע דתמן אמרין, לא תחיל ויאמר, ואם התחיל גומר, ורבני דהקא אמרין, מתחיל ואינו גומר. בעון קמי רבי אחאי ברבי זעירה, הדין הנה אבד נהיג עביד, פרבני דהקא או פרבני דתמן. רבי זוקה אמר, פרבני דהקא. רבי יוסה אמר, פרבני דתמן. אמר רבי חנינא, מסתברא דרבי יוסה. דרבי זעירא מחמר, וינן מחמרין, והוא נהיג עביד דכותהון.

תני (תוספתא פ"ב) הקורא את שמע בבקר, צריך להזכיר יציאת מצרים באמת ויציב. רבי אומר, צריך

להזכיר בה מלכות. אחרים אומרים, צריך להזכיר בה קריעת ים סוף ומכת בכורים. רבי יהושע בן לוי אומר, צריך להזכיר את כלן, וצריך לומר 'צור ישראל וגואלו'. רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אמר, לא הזכיר תורה בארץ, מחזירין אותו. מה טעם, (תהלים קה מד) 'ויתן להם ארצות גוים', מפני מה, (תהלים שם מה) 'בעבור ישמרו חקיו, ותורתיו ינצרו'. רבי בא ברבי אבא בשם רב, אם לא הזכיר ברית בארץ, או שלא הזכיר בבונה וירושלים מלכות בית דוד, מחזירין אותו. אמר רבי אילא, אם אמר 'מנחם וירושלים' יצא.

תני בר קפרא, כל הקורא לאברהם אברהם, עובר בעשה, שנאמר והיה שמך אברהם. רבי אליעזר אומר, עובר בלאו, שנאמר ולא יקרא עוד [את] שמך אברהם. אלא מעתה הקורא לשרה שרי, הכי נמי. התם קודשא בריך הוא אומר לאברהם, שרי אשתך לא תקרא את שמך שרי כי שרה שמך. אלא מעתה הקורא ליעקב יעקב, הכי נמי. שאני התם דהדר אהדרה קרא, דכתיב ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה, ויאמר יעקב יעקב. מתיב רבי יוסי בר אבין, ואיתימא רבי יוסי בר זבידא, אתה הוא ה' האלהים אשר בחרת באברהם. אומר ליה, התם נביא הוא דקא מסדר לשכחיה דרחמנא, מאי דהוה מעיקרא:

הדרן ערך מאימתי

תוספתא

ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפון. אמרו לו, לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה, אלא שתהא יציאת מצרים מוסף על מלכויות, מלכויות עיקר ויציאת מצרים מפילה. כיוצא בו 'לא יקרא שמך עוד יעקב, כי אם ישראל יהיה שמך' (בראשית לה י), לא שיעקר שם יעקב ממנו, אלא שיהא יעקב מוסף על ישראל, ישראל עיקר ויעקב מפילה.

[הלכה יא] כיוצא בו, 'אל תזכרו ראשונות וקדמניות אל תתבוננו' (ישעיהו מג יח-יט), 'אל תזכרו ראשונות' - אילו של מלכויות, 'וקדמניות אל תתבוננו' - אלו של מצרים, 'הגני עשה חדשה עתה תצמח' - זו מלחמת גוג ומגוג. משלו משל, למה הדבר דומה, לאחד שהיה מנהל בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה הוא. פגע בו ארי וניצל מידו, שכח מעשה הזאב והיה מספר מעשה הארי. אחר כך פגע בו נחש וניצל מידו, שכח מעשה שניהם, והיה מספר והולך מעשה הנחש. אף כך ישראל, צרות האחרונות משכחות את הראשונות:

[הלכה יב] כיוצא בהן, 'ולא יקרא עוד את שמך אברהם, והיה שמך אברהם' (בראשית יז ה), בתחלה הרי את אב לארם, עכשיו הרי את אב לכל העולם כלו, שנאמר 'כי אב המון גוים נתתיך':

[הלכה יג] כיוצא בו, 'שרי אשתך לא תקרא את שמך שרי, כי שרה שמך' (בראשית יז טו), בתחלה הרי היא שרי על עמה, עכשיו הרי היא שרה על כל באי עולם, שנאמר 'כי שרה שמך':

[הלכה יד] אף על פי שחזר וקרא את אברהם 'אברהם', אינו לגנאי אלא לשבח. ליהושע 'הושע', אינו לגנאי אלא לשבח. הוא 'אברהם' (דה"א א כו) עד שלא נדבר עמו, והוא אברהם' (שם) משנדבר עמו. הוא 'הושע' עד שלא נכנס לגדלה, והוא 'הושע' (דברים לא ג) משנכנס לגדלה. 'מושה משה' (שמות ג ד), 'אברהם אברהם' (בראשית כב יא), 'יעקב יעקב' (שם מו ב), 'שמואל שמואל' (שמו"א ג י) - כולן לשון חיבה, לשון זיוון. הן הן עד שלא נדבר עמהן, והן הן משנדבר עמהן, הן הן עד שלא נכנסו לגדולה, והן הן משנכנסו לגדולה:

[הלכה טו] כיוצא בו, 'ויהי בשלם סופו ומעונתו בציון' (תהלים עו ג), וכי מה ראה הכתוב להחזיר לה שם הראשון, לפי שנאמר (ירמיהו לב לא) 'כי על אפי ועל חמתי היתה לי העיר', יכול אף עכשיו הרי היא באף ובחמה, תלמוד לומר (תהלים סח יז) 'ההר חמד אלהים לשבתו', הרי היא בחמה ובתאוה. מלמד שכיפר לה חורבנה. ומנין שאין השכינה חוזרת לתוכה עד שתיעשה הר, שנאמר 'ויהי בשלם סוכו', מצינו בשם הר, הא אין השכינה חוזרת לתוכה עד שתיעשה הר. ואומר (בראשית כב יד) 'ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה, אשר יאמר היום בהר ה' יראה'. ואומר (תהלים קלז ז) 'זכר ה' לבני אדם את יום ירושלים', אימתי, כשיעקרו יסודותיה ממנה, 'האמרים ערו ערו עד היסוד בה':

בר קפרא אומר, הקורא לאברהם 'אברהם' עובר בעשה. רבי לוי אומר, בעשה ולא תעשה. (בראשית יז ה) 'ולא יקרא עוד את שמך אברהם' - הרי בלא תעשה, והיה שמך אברהם' - הרי בעשה. התיבון, הרי אנשי כנסת הגדולה קראו אותו אברהם, (נחמיה ט ז)

'אתה הוא יי האלהים אשר בחרת באברהם'. שניא היא, שעד שהוא אברהם בחרת בו. ודכותה, הקורא לשרה 'שרי' עובר בעשה. הוא נצטווה עליה. ודכותה, הקורא לישראל 'יעקב' עובר בעשה. שני נתוסף לו, הראשון לא נעקר ממנו. ולמה נשתנה שמו שלאברהם ושמו שלייעקב, ושמו שלייעקב לא נשתנה. אלו, אבותן קראו אותן בשמן. אבל יצחק, הקדוש ברוך הוא קראו 'יצחק', שנאמר (בראשית יז יט) 'וקראת את שמו יצחק'. ארבעה נקראו עד שלא נולדו, ואלו הן, יצחק וישמעאל יאשיהו ושלמה. יצחק, (בראשית יז יט) 'וקראת את שמו יצחק'. ישמעאל דכתיב (בראשית טז יא) 'וקראת שמו ישמעאל'. יאשיהו, (מל"א יג ב) 'הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו'. שלמה, (דה"א כב ט) 'כי שלמה יהיה שמו'. עד כדון בצדיקים, אבל ברשעים, (תהלים נח ד) 'ורו רשעים מרחם'.

בן זומא אומר, עתידין הן ישראל שלא להזכיר יציאת מצרים לעתיד לבוא. ומה טעם. (ירמיה כג ז) 'לבן הזה ימים באים נאם יי, ולא יאמרו עוד חי יי אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים, כי אם חי יי אשר העלה ויבא את ישראל מארץ מצרים'. אמרו לו, לא שיעקר יציאת מצרים מוסף על המלכויות, מלכויות עקר ומצרים טפלה. וכן הוא אומר, (בראשית לה י) 'לא יקרא שמך עוד יעקב, כי אם ישראל יהיה שמך'. אמרו, לא שיעקר שם יעקב, אלא יעקב מוסף על ישראל, ישראל עקר ויעקב טפל. וכן הוא אומר, (ישעיה מג יח) 'אל

תזכרו ראשונות' - אלו המצריים, 'וקדמניות אל תתבוננו' - אלו המלכויות, 'הגני עשה חדשה, עתה תצמח' - זו שלגוג. משלו משל למה הדבר דומה, לאחד שהיה מנהל בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו, התחיל מספר מעשה הזאב. ואחר כך פגע בו הארי וניצל מידו, שכח מעשה הזאב התחיל מספר מעשה הארי. ואחר כך פגע בו נחש, וניצל מידו שכח מעשה שניהן והתחיל לספר מעשה הנחש. כך היו ישראל, הצרות האחרונות משכחות את הראשונות:

הדרן ערך מאימתי